

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INST FÖR PEDAGOGIK OCH SPECIALPEDAGOGIK

Somaliska elevers, föräldrars och modersmåslärares syn på modersmålet som stöd för lärande

Nyanlända flerspråkiga grundskoleelevers attityder
och föräldrars och modersmåslärares upplevelse av modersmålet

”När du förstår en sak helt och fullt, förstår du allt”
Elev Muqtar.

Abdullahi Mohamud

Kurs: LAU925:2, Examensarbete, 15 hp

Program: VAL/ULV

Termin: VT14

Kursansvarig institution: Institutionen för pedagogik och specialpedagogik

Handledare: Mona Arfs

Rapportnr: VT15 IPS LAU925;6

Abstract

Examensarbete:	VAL/ULV, kurs LAU925:2, 15 hp
Titel:	Somaliska elevers, föräldrars och modersmåslärares syn på modersmålet som stöd för lärande
Författare:	Abdullahi Mohamud
Termin:	VT14
Kursansvarig institution:	Institutionen för pedagogik och specialpedagogik
Handledare:	Mona Arfs
Examinator:	
Rapportnummer:	VT15 IPS LAU925;6
Nyckelord:	modersmål, nyanlända, tvåspråkighet, föräldrar, modersmåslärare

Sammanfattning:

Syftet med denna uppsats var att undersöka somaliska elevers, föräldrars och modersmåslärares syn på modersmålsundervisning som stöd för lärande. Ytterligare ett mål var att undersöka ifall modersmålsundervisning ger stöd för andraspråksinlärning. I litteraturgenomgången lyfter jag fram olika teorier och tidigare forskningsresultat om modersmålsundervisning.

För min undersökning valde jag att använda en kvalitativ intervju metod. I min undersökning ingår somaliska nyanlända och tvåspråkiga elever i grundskolan, deras föräldrar och deras modersmåslärare. Totalt sexton intervjuer genomfördes och ligger till grund för undersökningen. Tio intervjuer genomfördes med elever som representerar olika årskurser i grundskolan. Dessutom gjorde jag tre intervjuer med deras föräldrar och tre intervjuer med deras modersmåslärare.

Resultatet av min undersökning visar att modersmålsundervisning har ett stort värde för både nyanlända och flerspråkiga elever när det gäller deras kognitiva utveckling, men också för deras identitetsskapande.

Majoriteten av föräldrarna betraktar modersmålsundervisningen som positiv och att den även stärker elevers kulturella bakgrund. De anser att modersmålsundervisning bör vara timplanebunden, att ämnet måste få samma status som andra skolämnen samt att timantalet måste utökas.

Modersmåslärarna beskriver sin sociala och pedagogiska isolering och det beror på olika aspekter. De flesta modersmåslärarna undervisar inte ordinarie skoltider vilket försvårar samarbete med övriga lärare. De kan inte heller tillföra sina infallsvinklar utifrån sina speciella kunskaper eftersom de inte heller ingår i arbetslagen på skolorna där de undervisar.

Alla kategorier anser att användning av förstaspråket har stor betydelse för inlärning av det andraspråket och även för fortsatta studier.

Innehåll

1. Inledning	3
2. Bakgrund	3
2.1 Språklig mångfald i Sverige	3
2.2 Somaliska språkets historia	4
2.3 Skolorna i Somalia	5
2.4 Nyanlända elever	6
2.5 Den kulturella kunskapens betydelse	7
2.6 Styrdokument angående nyanlända elever	8
3. Syfte	9
3.1 Frågeställningar	9
4. Tidigare forskning och teoriansknytning	9
4.1 Flerspråkighet	10
4.2 Modersmålsundervisning	12
4.2.1 Modersmålet som stöd för lärande	13
4.2.2 Studiehundledning på modersmålet	15
4.3 Svenska som andraspråk för nyanlända	15
4.4 Samarbetet mellan utländska föräldrar och skolan	16
5. Metod och material	17
5.1 Metod och metodval	17
5.2 Genomförande	18
5.3 Etiska aspekter	19
5.4 Reliabilitet och validitet	20
6. Resultat och analys	21
6.1 Intervjuer med elever	21
6.2 Intervjuer med föräldrar	22
6.3 Intervjuer med modersmåls lärare	23
7. Diskussion	25
7.1 Nyanländas möte med den svenska skolan	26
7.2 Nyanländas föräldrar	27
7.3 Slutord	28
Referenslista	30
Bilagor	32
Bilaga 1: Samtyckesbrev	
Bilaga 2: Intervjufrågor till elever	
Bilaga 3: Intervjufrågor till föräldrar	
Bilaga 4: Intervjufrågor till modersmåls lärare	

1. Inledning

Mitt arbete som modersmållärare består inte bara av språkundervisning utan jag hanterar också ursprungslandets historia och jämförelser med svenska förhållanden. Jag har valt att undersöka nyanlända och tvåspråkiga somaliska elevers syn på modersmålet som stöd i ämnesundervisning. För att man ska lyckas med dessa nyanlända elever behöver man ha förståelse för deras situation, problem och möjligheter.

Elevers språkutveckling i modersmålet har stor betydelse för hur språkutvecklingen i svenska ska fortgå samtidigt som man lär sig sitt modersmål. Det finns ett starkt samband mellan undervisning i modersmålet och elevens generella skolresultat (Skolverket, 2008).

Ämnet modersmål stärker också elevens självförtroende, identitet, hemtillhörighet och kunskap om sina ursprungskulturer. För våra elever är det mycket viktigt för dem att synen på det egna ursprunget, identiteten och det stöd de får av samhället är positivt. Det behövs också stöd för att stärka olika identiteter och kulturer som egentligen består av den svenska och de kulturer som eleverna ursprungligen kommer ifrån.

Vi vet av erfarenhet att segregation lätt skapar aggression mot samhällets lagar och regler och det kanske kan leda till kriminalitet och bristande självkänsla. Många behöver mycket bekräftelse och uppmuntran för att kunna bygga upp sitt självförtroende och känna att de blir sedda.

Jag har arbetat under många år som modersmållärare runt om skolor i både Göteborg och Partille kommun. Jag möter dessa nyanlända elever varje dag och det är alltid spännande och händelserikt att möta dem, men det innebär också ibland osäkerhet och svårigheter eftersom den svenska skolan inte liknar någon annan skola som de somaliska nyanlända eleverna någonsin har sett och kunnat förstå sig. Många av dem har varit barn utan barndom, de har förlorat sin barndom genom att de tvingats in i kriget som soldater. Det gäller såväl pojkar som flickor.

Med bra stöd i början för nyanlända elever blir mötet med skolan mycket lättare. Man måste från starten ge dem en grundläggande bild av hur svenska skolan fungerar. Ett grundläggande basmaterial kan översättas till deras språk och en modersmållärare kan finnas tillgänglig som förenklar och förklarar skolan. Det är något av det vi behöver för att möten med dessa elever ska fungera. Modersmålläraren har ett tätt samarbete med dessa elevers föräldrar och vi tror att deras påverkan i det nya landet och skolan har stor betydelse för vad som överförs till barnen och vilken kultur som kommer att dominera.

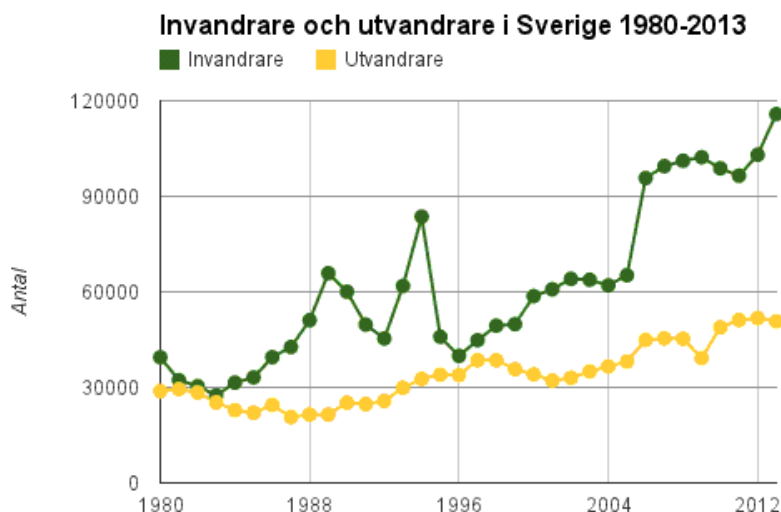
2. Bakgrund

2.1 Språklig mångfald i Sverige

I vår skola finns idag ett växande antal elever med kulturell och språklig mångfald, framför allt i storstäderna (Musk & Wedin, 2010, s. 45).

Under de senaste årtiondena har språksituationen i Sverige förändrats radikalt från att det tidigare har varit ett land med få invandrare till att Sverige blir det land i Europa som har procentuellt sett

flest personer med ett annat modersmål än det svenska (Elmeroth & Häge, 2014). Från mitten av 1800-talet till början av 1900-talet var Sverige ett utvandringsland men har sedan mitten av 1900-talet övergått till att bli ett invandringsland (Rehnqvist & Svensson, 2011).

Källa: SCB folkmängden

Det moderna svenska samhället kännetecknas idag av en föränderlighet och komplexitet som genomsyrar vardagen, hemmet, arbetsplatser och skolor. Eleverna i de svenska skolorna har mer än 100 olika modersmål och cirka 20 procent av eleverna är antingen själva födda utomlands eller har föräldrar som båda är födda utomlands (Skolverket, 2013).

Takten i dessa förändringar har medfört nya krav på våra skolor som ska ta emot barn med olika kulturer och olika språkbakgrund. År 2008/09 var 18 % av eleverna berättigade till modersmålsundervisning, vilket innebär betyder att de talar ett annat språk än svenska hemma.

Styrdokument ger också uttryck för vikten av att uppmuntra eleverna till modersmålsundervisning och skolan måste erbjuda alla eleverna med annat modersmål än det svenska på sitt modersmål. Det sker för att eleven ska bevara och utveckla sina kunskaper i det språk de använder i sin dagliga omgivning och därmed få möjlighet att utveckla sin tvåspråkighet, modersmålskursplan, kursplanen i modersmål (Skolverket, 2011). Många lärare upplever idag att det ibland är svårt att hantera dessa heterogena klasser som plötsligt har uppstått och att leva upp till ställda förväntningar. Föreställningar om elevernas förkunskaper stämmer inte längre, samtidigt som läroplanen kräver att lärarna ska individualisera och variera sin undervisning utifrån elevernas behov av kunskaper och deras erfarenhet. Det blir då oerhört viktigt att samverka mellan kunskapsutveckling och språkutveckling går hand i hand och att undervisningen använder det språk som eleven behärskar bäst genom att modersmålsläraren först förklarar olika ord och begrepp innan undervisningen på svenska börjar.

2.2 Somaliska språkets historia

I flera avseenden är Somalia ett mycket enhetligt land och detta är unikt för afrikanska länder som ofta har många olika folkgrupper och olika språk. Alla somalier tillhör samma etniska folkgrupp och de har även samma religion (muslim sunnit) och deras gemensamma språk är somali. Trots att det somaliska språket länge talats i Afrikas Horn, bl.a. i Somalia, Etiopien, Kenya

och Djibouti, är somaliskan ett ungt skriftspråk. Förutom i Afrika talas somaliska av ett stort antal somalier som lever utanför det området, nämligen i USA, Canada Sverige, Storbritannien, Finland, Norge, Danmark, Tyskland, Yemen, Golf-länder och många andra av världens länder. (Nilsson 2014)

Somaliska språkets struktur skiljer sig inte så oerhört mycket från svenska språkets struktur som man kanske skulle tro. Somaliskan hör till samma språkgrupp som arabiskan. Dessa språk skiljer sig inte så mycket från de indoeuropeiska språken dit även svenskan hör. Det mest uppseendeväckande med somaliska är att prepositioner inte står framför sitt substantiv som man tycker att de hör ihop med, utan de står framför predikaten. Ett exempel är: *Hassan bok jag till i köpte affären* (Nilsson, 2014). Därför är det vanligt att en somalisktalande elev har ofta svårt att placera de olika prepositionerna på rätt plats. Dessutom finns det bara fyra prepositioner på somaliska, nämligen i/på, till/för, från/av/om och med. Andra förhållanden måste man uttrycka med preposition plus substantiv t.ex. 'nära stället av närheten av' eller 'på baksidan av bara bakom' (Mansuur, 2012).

Sedan Somalia blev självständigt 1960 har alla regeringar strävat efter att erbjuda alla barn och ungdomar gratis grundutbildning men detta har aldrig blivit helt förverkligat. 1969 ägde en militärkupp rum och militären tog över makten i Somalia. Den satte ingång i en process genom en somalisk kommitté som skulle utreda möjligheten till ett somaliskt skriftspråk. Militärkuppen beslutade 1972 att standardisera det somaliska skriftspråket och införa det över hela landet. Tidigare hade man använt både det europeiska och arabiska språket. Somaliska skrivs med latinska alfabetet, vilket gör det lättare för somaliska personer att lära sig att läsa och skriva på svenska.

2.3 Skolorna i Somalia

År 1972 trädde en lag i kraft i Somalia vilken innebär att varje barn har rätt till gratis grundskola och att all undervisning ska ske på somaliska språket och på det sättet skulle somaliskan bli standardiserad över hela landet. Under 70-talet lanserades även en kampanj för alfabetisering av alla vuxna somalier som inte kunde läsa och skriva, parollen var fritt översatt från somaliska: "lär dig ut eller lär dig in" (2012).

Efter införande av ett somaliskt skriftspråk och kampanjen för läs- och skrivkunnighet ökade läs- och skrivkunnigheten hos flesta somalier som då levde som nomader med nästan 72 % (Supreme Revolutionary Council, 1969, wikipedia 2010). Situationen blev ännu bättre för somaliska nomader, för vilkas barn det alltid hade varit svårt att gå i skolan och lära sig att läsa och skriva. I Somalias grundskolor läser man engelska eller arabiska som andraspråk, samt matematik, geografi, historia, samhällskunskap, religion och idrott. Inom utbildning är möjligheterna fortfarande mycket ojämlika mellan könen och även mellan olika utbildningar (Unicef, 2002). Antalet flickor och pojkar i skolorna är inte lika stort och det är pojkarna som är överrepresenterade. Denna regelmässiga könsdiskriminering drabbar flickorna hårt och lite senare även kvinnorna. Skolsystemet i Somalia omfattar 8 plus 4 år, där grundskolan är 8 år och gymnasiet är 4 år.

I skolorna i Somalia använder man fortfarande äga som bestraffningsmodell. Lärarna har nästan obegränsade makt och eleverna ska lyda dem. Det sägs att det ingår elevens uppfostran att acceptera att lärarna alltid har rätt och att deras förhållningssätt inte ska behöva granskas (Hiiraan online, 2013). Lärarna ska stå långs fram i klassrummet och undervisa eleverna och det är också naturligt att man använder sig av prov och förhör för att testa elevens kunskaper. Det är alltså sträng katederundervisning som gäller i Somalia.

Pedagogerna i Somalia är väldigt ense om att utbildningen är viktigt för eleverna och de är villiga att göra mycket för att de ska få de bästa förutsättningar för att kunna få bästa utbildning och bli självständiga när de blir äldre.

”Om eleverna lär sig det vi vill att de ska lära sig kommer de att ha ett bra liv i framtiden och de bästa förutsättningarna för att kunna lyckas”.

Skolorna är ofta överfulla med stort antal elever, lång väg till skolan och det finns inte alltid tillgång till mat. Trots dessa dåliga förutsättningar så är det ändå stor närvaro bland eleverna därför att alla inser skolan som en bra investering för barns framtid och även eleverna tycker att det är roligt att gå i skolan och få lära sig nya saker (Amiin 2008)

Det arbetssättet som somaliska pedagoger skulle vilja använda sig utav behöveristiska sättet är också det sociokulturella synsättet (Amiin 2008). En anledning till att behaviorismen fick ett relativt stort inflytande bland pedagogerna var Skinners förstärkningsprincip som sågs att beteende hos eleverna kan formas till den person man vill enligt artikeln, Amiin (2008) ”Early childhood development and education” eleverna uppmuntras för att arbeta hårt för att nå nya inlärningsmål. Ett sätt att uppmuntra eleven är tillexempel belåningar som man delar efter skolavslutning varje år.

”Varje beteende är som en tegelsten som så småningom byggs upp till en mur som är det komplexa beteende at kunna tala cykla eller göra något annat” (Lundgren Säljö och Liberg 2012).

Lektionsplanering görs även utifrån elevernas möjlighet och tillgång till material man har. När det gäller att berömma eleverna är pedagogerna väldigt duktig på det. Om eleven har svarat rätt på en fråga klappar man med händer i hela klassen som en belöning däremot om en elev svarar fel blir de inte uppmärksammade sedan pekar pedagogen över nästa elev.

Det sociokulturella perspektiven som kännetecknas att man formas genom samspelet med omgivningen och andra var det nytt i början i skolorna och Vygotskij som var den som låg bakom teorin ansåg att bästa sättet som eleverna lär sig var kommunikationen och samarbete i form av tankar och känslor (Vygotskij 1986). Han anser också att barns lek är en grundupplevelse som alla andra synen utvecklas och formas.

Lärarna vill försöka använda det teorin i sin undervisning och skapa en tillåtande miljö för lärande där teorin komponeras med praktik så att eleverna lär sig samspelet mellan kunskapen och färdigheterna, typisk sociokulturella synsättet.

Pedagogernas inställning till skolan är något som de tror kan påverka elevers lärande. Dessa engagerade pedagoger som brinner för sitt yrke vill använda sig de moderna utbildnings systemet oavsett Vygotskij eller Skinner och de tror att utbildningarna är inte längre knutna till en viss plats och samhälle utan vi har idag valmöjlighet knuten till globalisering och utbildningarna (Amiin 2008).

Många lärare i Somalia tycker att det är ett bra mål att kunna fånga elevers intresse för undervisningen och lärarens roll blir sedan att bidra till elevers språk och kunskapsutveckling genom att stimulera eleverna med individanpassade uppgifter av problemlösningskaraktär enligt rapporten om ”strategic plan 2006-2010 från Somali Ministry of education (2005).

Trots denna fina tankar och starka framtids tro råder i Somalia helt andra förutsättningar, majoriteten av eleverna har inte fortfarande tillgång till skolmaterial, inte så mycket mat i skolan och dåliga ekonomiska förutsättningar för deras familjer. Det finns fortfarande skolor som kämpar

mot åga, brist på skolmaterial vilket kanske Sverige gjort för 50 år sedan. Trots det anser många att skolarbete inom landet har gått framåt efter inbördes kriget och förutsättningen kan se olika ut inom snart framtiden.

Efter inbördeskriget föll utbildningsväsendet i Somalia samman. Ett antal koranskolor fortsatte dock att fungera och lite senare har vissa grundskolor åter öppnats i en del av Somalia, men landet har aldrig kommit i kapp situationen som den var innan kriget bröt ut (Somali Ministry of education 2005)

2.4 Nyanlända elever

Nyanlända elever definieras som elever som anlänt till Sverige och påbörjat sin utbildning i Sverige efter den tidpunkt då skolplikten normalt inträder. En elev ska dock inte längre anses vara nyanlända efter fyra års skolgång enligt Utbildningsdepartementets rapport om utbildning för nyanlända elever, (2013).

Nyanlända elever är en heterogen grupp som har olika skolgångar bakom sig, en del med goda kunskaper i olika ämnen medan andra saknar eller har en mycket sporadiska skolbakgrund. Antalet nyanlända elever ökar och allt fler kommuner behöver bygga upp beredskap och kunskap för att ta emot och erbjuda dem en bra utbildning (Skolverket, 2012). Dessutom ökar antalet nyanlända elever i både grundskolan och gymnasiet hela tiden på grund av världsläget och det har lett till att ett växande antal flyktingar söker en fristad i Sverige. Det som är gemensamt för alla dessa nyanlända elever är att de av har flyttat till Sverige och de har oavsett skälet rätt enligt lagen till en bra utbildning. Därför är det viktigt att erbjuda dem en effektiv och likvärdig utbildning som vilar på demokratiska, vetenskapliga grund och prövad erfarenhet, oberoende var i landet elever befann sig (Nilsson & Axelsson, 2013).

Alla elever som har ett annat modersmål än det svenska ska erbjudas modersmålsundervisning om språket är elevers dagliga umgängesspråk i hemmet och eleven har grundläggande kunskap i modersmålet. Modersmålsundervisning i ett nationellt minoritetsspråk ska erbjudas även om språket inte är elevens dagliga umgängesspråk i hemmet. Riksdagen har beslutat om vilka språk som är nationella minoritetsspråk i Sverige. Somaliska är ett av de nationella minoritetsspråken.

Enligt skollagen är huvudmannen endast skyldig att anordna modersmålsundervisning i ett språk om minst fem elever som är behöriga till modersmålsundervisningen i språket önskar sådan undervisning och det finns en lämplig lärare En elev ska erbjudas studiehandledning på sitt modersmål om eleven behöver det (Skolverket, 2008).

Elever som ska erbjudas modersmålsundervisning och som före sin ankomst till Sverige har undervisats på ett annat språk än modersmålet får ges studiehandledning på det andra språket i stället för på modersmålet, om det finns särskilda skäl enligt "elever med annat modersmål" skolverket (2008) Studiehandledning på modersmålet är en åtgärd som erbjuds nyanlända elever som extra stöd om man bedömer att eleven annars inte skulle uppnå godkänt. Studiehandledning för de nyanlända eleverna på sitt modersmål blir allt viktigare, i synnerhet ju äldre eleven är när han anländer till Sverige (Bunars, 2010).

Människor flyttar inte bara inom länder utan de flyttar även mellan länder av olika skäl, exempelvis för att undkomma förföljelser och förtryck eller för att arbeta och studera. Kriget har flyttat

bort från skyttegravarna, städerna och byar och det är inte längre enbart soldaterna som skadas och dödas, utan nu drabbas civilbefolkningen i allt större utsträckning hårt av våldet, vilket sin tur har gjort att invandring till Sverige under de senaste årtiondena har ökat (Elmeroth och Häge 2014). Det är våldet som aldrig tar slut som leder till att många blir flyktingar. De människor som lyckas fly från våldet och som tvingas lämna sina liv och hus bakom sig är många och blir ständigt flera. ”Vi lever i en orättvis värld” brukar man säga eftersom en liten del av världens befolkning har ett liv i överflöd och ständig fred, samtidigt som många miljoner människor i sin vardag lever i fattigdom och ständiga konflikter enligt Elmeroth och Häge (2014) Att möta dessa flyktingbarn i Sverige öppnar en annorlunda värld och väcker många tankar och mycket känslor, till exempel genom att läsa om och förstå deras bakgrund.

Antalet nyanlända elever ökar hela tiden och allt flera kommuner måste bygga upp beredskap och kunskap för att ta emot nyanlända elever och erbjuda bra utbildning. För många nyanlända är att komma till ett nytt land och samtidigt möta den svenska skolan en stor händelse och den svenska skolan kan för många av dessa nyanlända upplevas på helt annat sätt än de vana vid i sina hemländer skriver skolverkets (2008) ”om allmänne råd för utbildning av nyanlända elever”. Därför är det extra viktigt att göra en väl planerad övergång som både nyanlända barn och deras föräldrar förstår. Skolans uppgifter är många men en av de viktigaste är förberedelsen för nyanlända för att främja mångkulturell mångfald enligt skolverket (2008).

När nyanlända elever har hamnat i den svenska skolan och i det postmoderna svenska samhället är det viktigt att de utvecklar sina förmågor för att uppnå både kunskaper och en mångkulturell samhällssyn. Enligt läroplanernas Lgr 11 ska skolväsendet vila på de demokratiska grunderna och skolans uppdrag ska ingå att främja lärande där individens stimuleras att hämta och utveckla kunskaper och värden enligt skollagen (2010). Undervisningen ska anpassas till varje elevs förutsättning, behov och bakgrund. Skolan ska även främja förståelse för andra människors och förståelse till inlevelse, omsorg och den enskildas välbefinnande och utveckling ska präglade verksamheten enligt skolansvärde grund (Lgr.11).

Nyanlända barn försöker nästan alltid etablera sig i det nya landet så fort som möjligt genom att lära sig språket och den nya kulturen, medan en del av föräldrarna längtar tillbaka för att de har svårt att etablera sig i samhället och på arbetsmarknaden. Trots detta stannar föräldrarna kvar i Sverige för sina barns skull vilket för ungdomarna innebär att de får ta ett stort ansvar i relationen med sina föräldrar. Ibland kan detta leda till en negativ inverkan på föräldrarnas inställning till hur de ska kunna ta ansvar för sina barn.

2.5 Den kulturella kunskapens betydelse

Det är alltid viktigt när man möter nyanlända elever att se dem som individer och inte som nationalitet och det är viktigt att direkt lära sig deras namn (Jepson Wigg, 2010). Nyanlända elever kommer ofta från väldigt olika skolsystem, en del har haft en gedigen skolbakgrund och en del har med sig en dåligt fungerande skolbakgrund, eller ingen skolbakgrund alls. De har med sig olika erfarenhet, tankar och utveckling och detta ska skolan utgå ifrån för att kunna ge eleven relevant undervisning.

När en nyanländ elev börjar i skolan behöver den mottagande läraren en bild av vilken kunskaper och erfarenheter som eleven har. Detta kallas ’Kartläggning av elevers samlade kunskaper’. Enligt Skolverkets riktlinjer ska kartläggningen anpassas till den nyanlända elevens bakgrund och

börja brett för att sedan fördjupas så långt som möjligt utifrån elevers förutsättningar. Kartläggningen fokuserar ofta på elevens förmåga att uttrycka sig i tal och skrift på ett rikt och nyanserat sätt. Bedömningsmaterialet i de olika ämnena ska sammanställas tillsammans med modersmåsläraren. Idag varierar omfattningen och kvaliteten på den kartläggningen som skolorna gör av nyanländas kunskaper, sannolikt därför att genomförande av testet oftast omfattar flera dagar, men också för att man måste genomföra det inom två månader från att eleven börjat i skolan (Skolverket, 2008). Bedömning av elevens kunskaper ligger till grund för beslut om vilken årskurs eleven ska placeras i, samt om elevers behov av särskilt stöd behöver utredas. Målet är att varje nyanländ elev på sikt ska placeras i ordinarie ämnesundervisning.

Nyanlända elever betraktas och behandlas, enligt etnologen Sjögren (2007), ofta som problematiska elever, därför att strävan efter homogenitet i svenska skolor fortfarande är stark under parollen att "alla barn är lika" och det gör i sin tur att eleverna behandlas utifrån vad de saknar och vilken kunskapsbrister de har. Istället bör skolan fokusera på vilka kunskaper de redan bär med sig. Enligt Sjögrens jämförelse mellan elever med utländsk bakgrund och elever som har svenska som sitt modersmål, ser skolan ett samband mellan språksvaga elever och elever med svag skolmotivation. Det finns en uppfattning om att nyanlända aldrig kommer att kunna nå samma nivå som de svenskfödda och att det faktum att de ligger efter kan förklaras av att de har en kultur som hindrar deras utveckling.

Om nyanlända elever möter den här typen av kategoriseringar blir deras skolsituation med säkerhet ännu större och svårare.

Etnologen Runfors (1998), som bedriver forskning om mångfalden, motsägelser och marginaliseringar, ställer den motsatta frågan: hur ska lärarna förhålla sig till den mångkulturella skolan där elever med skilda kulturella bakgrund ses som en potential positiv sak?

2.5 Styrdokument kring nyanlända elever

Många skolor har svårt att erbjuda nyanlända elever goda förutsättningar för deras utveckling och utbildning och därför att är det viktigt med styrning av hur skolan ska ta emot en nyanländ elev, hur man sätter sig in i vilka kunskaper eleven har och hur man bör anpassa undervisningen efter varje elevs enskilda behov (Skolinspektionen, 2009).

Skolan ska arbeta inkluderande när det gäller nyanlända elever och inte placering i särskilda undervisningsgrupper vilket många kommuner gör idag. Eleverna ska första hand gå in i sin ordinarie klass, även om noggranna avvägningar ibland kan visa att det också behövas särskilda undervisningsgrupper för nyanlända elever.

Enligt en ny studie från Skolverket (2014) ska nyanlända elever som behöver särskilt stöd enligt skollagen i första hand få det stödet i sin ordinarie klass.

När en nyanländ elev börjar skolan, ska skolan ta reda på vilka kunskaper och skolerfarenheter eleven har. Sedan ska skolan löpande utvärdera hur eleven utvecklas, med utgångspunkt i elevens styrkor och förmågor, för att kontinuerligt ta ställning till vilken undervisningsform som är bäst för eleven. Den elev, som behöver studiehjälp på sitt modersmål, ska få det.

Några framgångsfaktorer som Skolverket och Skolinspektionen lyfter fram är lärarkompetens, tilltro till elevens förmåga, goda kontakter mellan hem, elever och lärare i olika ämnen, samt arbetet med undervisning i modersmål och tillgången till studiehandledning på modersmålet.

3. Syfte

Syftet med mitt arbete är att undersöka hur nyanlända somaliska elever upplever sitt möte med den svenska skolan och hur de ser på modersmålsundervisning som stöd för sitt lärande, på vilken sätt påverkar modersmålsundervisningen hos två språkiga elever, modersmålslärares roll för elevens lärande, samt betydelsen av de somaliska föräldrarnas attityd till skolan och modersmålet.

3.1 Frågeställningar

För att uppnå syftet med min studie kommer jag att fokusera på följande frågeställningar:

- Hur upplever de nyanlända somaliska eleverna den svenska skolan och vad är deras viktigaste behov i skolan?
- Vad har modersmålsundervisningen för betydelse som stöd för lärandet och hur viktig är modersmålslärares roll för eleven?
- Hur upplever de nyanländas somaliska föräldrar den svenska skolan och vad är deras farhågor och förväntningar på modersmålsundervisningen?

Skolans uppgift är att främja nyanlända barns möjligheter till kunskapsutveckling och inläring och nyanlända elevernas skolbakgrund ser olika ut. Vissa har gedigna skolerfarenhet medan andra aldrig har fått möjlighet att gå i skolan eller har en mycket splittrad skolgång på grund av kriget eller andra typ av förföljelse (skolverket 2006).

Modersmålslärares ska arbeta med nyanlända elever och fungera som en länk mellan skolan och deras lärande. Den nya kursplanen för modersmålet (Lgr.11) står det att ämnet har en avgörande betydelse för elevernas utveckling både när det gäller kulturell, identiteten, intellektuell och emotionell utveckling. Men de problem som nyanlända elever möter under sin första tid i Sverige med tanke på deras bristfälliga kunskaper i språk, kultur och i hur det svenska samhället fungerar är inte lätt uppgift för elever, föräldrar och modersmålslärares att lösa.

Min studie tar upp skolans etniska mångfald och synnerhet de somaliska nyanländas skolsituation och föräldrarnas uppfattning och värdering av både skolan och modersmålsundervisningen. Har föräldrarna tillräcklig information om modersmålsundervisning och hur påverkar de sitt barns inläring? På vilken sätt påverkar modersmålet måluppfyllelsen hos tvåspråkiga elever?

Jag kommer i mitt arbete att belysa hur viktiga kunskaper om och respekten för både den ursprungliga och den svenska kulturen är. Samtidigt vill jag fokusera på olika attityder kring modersmålet betydelse för språkutveckling och på betydelsen av mångkulturalitet i skolan.

4. Tidigare forskning och teori anknytning

Vi lever i ett samhälle som ständigt förändras och under vissa historiska perioder har förändringen skett lite långsammare medan under andra perioder har gått det lite snabbare. Den period som vi befinner oss i idag har inneburit en mycket snabb förändring och tillkomsten av den nya informationstekniken har på flera sätt omformat vår syn på kommunikation och språk.

Språkkunskaper är en förutsättning för den globalisering som vi idag lever i och som också präglar vårt moderna samhälle. Oavsett vilket språk som vi använder kräver vår globala värld och massmedia helt andra läs- och skrivvanor som våra elever måste och förväntas lära sig utanför skolan. Den stora grad av rörlighet och föränderlighet som råder vårt samhälle ställer stora krav på samhället och i synnerhet på i vår skola. Alltför ofta ses flerspråkigheter och även olika etnisk mångfald som ett bekymmer istället för som en resurs och möjligheter.

I den svenska skolan har nästan 18 % av eleverna ett annat modersmål än svenska och dessa elever är ojämnt fördelade över Sverige. De flesta finns i storstadsområden medan i det i vissa småstäder kan finnas enstaka elever som tillhör till kategorin. De elever som har ett annat modersmål än svenska kan inte ses som en enhetlig grupp, utan i själva verket finns det stora olikheter mellan dem, såväl språkligt som kulturellt. Även på individnivå finns stor variation vad gäller elevens skolbakgrund och föräldrarnas bakgrund.

Därför är det viktigt att belysa olika aspekter av flerspråkighet och studera forskningen inom detta område.

4.1 Flerspråkighet

Med flerspråkiga personer avses här personer som behärskar två eller flera språk. Oftast används dock termen tvåspråkighet i litteraturen. Att hitta den exakta definitionen på den som är eller inte är två- eller flerspråkig är svårt. Det finns människor som dagligen använder två olika språk och som både kan tala och skriva flytande och dessutom behärska båda språkens kultur och dessa måste betraktas som tvåspråkiga. Barn som använder mer än ett språk dagligen kan man kalla två- eller flerspråkiga trots att de inte fullt ut behärskar både tal, skrift och kultur. Tvåspråkighet kan enligt Gisela Håkansson (2003) ses utifrån olika perspektiv såsom språkliga, pedagogiska, samhälleliga eller helt enkelt politiska.

Forskning om flerspråkighet i Sverige tog fart när Skutnabb-Kangas som var själva flerspråkig började forska lite djupare. Skutnabb-Kangas (1981) beskriver att det finns fyra typer av tvåspråkighet baserad på inläringen.

- I. Ursprungskriteriet
- II. Kompetenskriteriet
- III. Funktionskriteriet
- IV. Attitydkriteriet

Det ursprungskriteriet är när man var liten och lärt sig både språken hemma. Det kompetenskriteriet är modersmålet det språk man behärskar bäst och den är tvåspråkig som behärskar både två språk precis lika bra. Funktionskriteriet är när modersmålet är det språk man använder mest och tvåspråkiga är då personer som använder sina två språk i olika situationer. Det sista kriteriet heter attitydkriteriet och bygger på att modersmålet är det språk man identifierar sig med.

Många människor ser flerspråkighet som en tillgång och som nödvändig, medan andra ser på flerspråkighet med skepsis och som ett hinder för barnen att lära sig språk. Människor som är

flerspråkiga ses som en tillgång för kommunikation eftersom vår värld har blivit allt mer mindre. De snabba kommunikationsmedlen såsom datorer och telefonen över stora avstånd har under de senaste decennierna fört länderna närmare varandra än förr och då blir också de människor som är två- eller flerspråkigheter allt viktigare (Baker, 2002). Eftersom mängden av tillgänglig information har ökat dramatiskt och den lätthet som informationen levereras med runt om världen har behovet av människor med två eller flera språk, speciellt tredje världen, blivit allt viktigare på arbetsmarknaden.

Barn som är födda ett land men samtidigt har föräldrar som kommer från ett annat land kan simultant utveckla båda språken om båda har börjat utvecklas före tre års ålder, hävdar Mac Laughlin, 1984, s 10). Om barnet börjar utveckla det ena språket före det andra språket kallas det successiv inläring och den kan leda till tvåspråkighet om utvecklingen av båda språken inleds i den tidiga barndomen. Successiv inläring kan även leda till tvåspråkighet i vuxen ålder.

Det tar ungefär två år för ett barn i skolåldern att lära sig ett nytt talspråk som fungerar väl i vardagliga situationer (Cummins, 1981). Men det tar betydligt längre tid att lära sig behärska språket på avancerad nivå, det vill säga ett mer nyanserat ordförråd och tillämpning av olika sammansättningar. Den språkförmågan benämner Cummins ”det kognitiva språket”.

Niclas Abrahamsson (2009) har genom sin forskning konstaterat att ju bättre man är på det första språket desto bättre går det att lära sig det andra språket eller ju flera språk man behärskar desto bättre tycks det vara att lära sig ytterligare ett. Abrahamsson som är tvåspråkighetsforskare betonar att även vid inläring av ett andraspråk är elevens motivation viktig, liksom hur skolans språksociologiska struktur stämmer överens med synen på kunskap och kunskapsinhämtning.

En ofta framförd åsikt är att flerspråkiga elever enbart bör ägna sig åt att lära sig svenska och att de inte bör läsa sitt modersmål därför att modersmålet stör utvecklingen och inläringen av svenska språket. Det finns dock ingen forskning som stödjer denna åsikt, utan förhållandet är tvärtom. Det finns omfattande forskning som visar att språkkunskaper i flera språk hjälper eleven att förstå och lära sig bättre på svenska.

När det gäller modersmålet finns det en hel del forskning som pekar på att ett välutvecklat modersmål stöder lärandeprocessen i andra språk och även svenskan. Edmund Meltzer visar i sin forskning att elever som utvecklar flerspråkighet ofta har en mer utvecklad medvetenhet om språk och lättare kan se saker och ting ur olika perspektiv just tack vare sina kunskaper i flera språk. De betonar dock att det tar tid att utveckla flera språk som ska kunna fungera väl i många olika sammanhang. Sitt modersmål lär man sig emellertid utan att man egentligen behöver anstränga sig eller fundera över hur man gör det. Språkinläring startar direkt efter födelsen och när barnet är omkring tre, fyra år börjar det uppfatta språkets regler om hur man ska bygga meningar och satser (Meltzer, 2005).

För att lära sig ett andraspråk är förutsättningarna annorlunda än för inläring av modersmålet. För att lära sig behärska andra språket behöver man, utöver språkets bas och utbyggnad också behärska språkets grammatik I basen ingår att kunna delta och göra sig förstådd i olika samtal. Enligt Skolverket (2014) behärskar eleven basen på språket om denne har byggt upp ett ordförråd som uppfattar mellan 8000 och 10000 ord.

Axelsson (2000) beskriver att flerspråkiga elevers skolspråk och vardagsspråk i regel skiljer sig mycket. Skolspråk är det språk som eleven möter i skolan i sin undervisning och vardagsspråket

är det språk som eleven använder hemma och i olika informella situationer. Många flerspråkiga elever behöver utveckla vardagsspråket samtidigt som de utvecklar skolspråket. Skolspråket är kopplat till undervisningen och kräver kunskap om ord och konstruktioner som forskare och andra vetenskapsmän har arbetat fram för att förklara i världen på ett vetenskapligt förankrat sätt. Att behärska vardagsspråket räcker inte för att följa undervisningen utan det behövs fördjupning och breddning av skolspråket för att man ska kunna inhämta nya kunskaper via språket. Många språkforskare har visat att det tar mellan sex och åtta år för att flerspråkiga elever utvecklar skolspråket (Hyltenstam, 2007).

4.2 Modersmålsundervisning

Det finns olika kriterier för att definiera modersmål och dessa kriterier representerar olika sätt att se på modersmålet.

Modersmål definieras av Snutnabb-Kangas (1981) som det språk som barnet lär sig först eller det språk som modern talar med barnet, men också som det språk barnet tänker och drömmer på. Modern behöver i det här fallet inte vara barnets biologiska mor utan den person som först etablerade sig regelbundet hos det nyfödda barnet. Vanligtvis upprättas ett kommunikationsförhållande mellan barnet och den biologiska modern eftersom modern är den som kommunicerar mest med barnet, men det är inte säkert att det är den biologiska modern.

Man kan också definiera modersmålet som det språk som man behärskar bäst. Eftersom vi lever i en globaliserad värld, finns det många som får sin utbildning på ett annat språk än på sitt modersmål.

Modersmålet kan också definieras som det språk som man identifierar sig med, det vill säga det språk som man genom socialisationsprocessen har tillägnat sig sin grupps normer och värdesystem med. Språket förmedlar ju gruppens kulturella tradition och ger därmed individen identitet och utgör en symbolisk representation för gruppen.

Modersmålsundervisning i främmande språk har funnits i svenska skolor sedan 60-talet men blev en rättighet på 1970-talet, då full politisk enighet rådde om att elever som har andra språk än svenska ska ha rätt till undervisning i sitt första språk, det vill säga undervisning i och på sitt modersmål inom skolans ram.

1997 ersattes den tidigare termen hemspråk av termen modersmål och från och med 1977 blev modersmålsundervisning ett viktigt medel för skolan och för att utveckla invandrarelever till tvåspråkighet. Kommunerna blev skyldiga att erbjuda modersmålsundervisningar till de eleverna som är berättigade till det (Garefalakis, 1994).

Hyltenstam (2007) definierar begreppet hemspråk som det språk som man använder utanför skolan, medan termen modersmål syftar till elevernas första språk oavsett var det används.

Goda kunskaper i modersmålet gagnar alltid lärandet av svenska och andra ämnen i och utanför skolan. Förutom att modersmålet utvecklar kunskaperna i det egna språket har det också som syfte att hjälpa eleverna att få en stark självkänsla och främja deras utveckling till tvåspråkiga individer med dubbel kulturell identitet och kulturkompetens. Modersmålet ska ge eleverna kunskaper om deras hemlands kultur, samhällsskick och följa utveckling i hemlandet. (Skolverket, 2008).

Modersmålsundervisningen har stor betydelse när det gäller stöd till nyanlända elever och det är också klart att även inläring av svenska språket och andra skolämnena underlättas. Hyltenstam (2007) betonar att det finns flera motiv för att skolorna ska satsa mer på modersmålsundervisning: utveckling av modersmålskunskaper, stöd för dubbel kulturell identitet och stöd för kunskapsinhämtande i andra ämnen.

Forskarna visar att barn som kan sitt modersmål bra, också lär sig det andra språket lättare och samtidigt får de en bra grund att kunna jämföra de båda språken. En utredning från Skolverket (2009) visar att de elever som deltar i modersmålsundervisningen når bättre studieresultat än de som inte har modersmålsundervisning. Sambandet är tydligt och trots att modersmålet är ett frivilligt ämne ökar det elevernas studiemotivation och detta påverkar elevens skolresultat.

Undervisningsvolymen i modersmålsämnet varierar på olika skolor mellan 40 och 80 minuter i veckan, vilket av de flesta modersmåls lärare upplevs som otillräckligt för att man ska uppnå kursplanens mål (Tuomela, 2002). Elever med begränsade kunskaper i svenska språket erbjuds studiehandledning på sitt modersmål så att eleven utvecklar sina kunskaper i olika ämnena samtidigt som de utvecklar sina kunskaper på sitt modersmål.

Modersmålet är ett eget ämne i grundskolan och gymnasiet och alla barn som har ett annat modersmål än svenska ska ges möjlighet att lära sig och utveckla sin kultur och bakgrund genom modersmålet. Undervisningen är frivillig och eleven ska tillsammans med sina föräldrar välja om de ska ha modersmålsundervisning eller inte (Skolverket, Tema modersmål, 2008). Elev som söker modersmålsundervisning ska använda språket hemma varje dag och ha en grundläggande kunskap i modersmålet

4.2.1 Modersmålet som stöd för lärande

”När jag lärde mig läsa och skriva på modersmålet blev det samtidigt lättare att förstå svenska” (eleven Halima).

Att använda både modersmålet och svenska för nyanländas lärande anses vara positivt och inläringen blir effektivare än om bara ett språk används, (Modersmålsbaserad svenska undervisning, 2010). Elever som har fått stöd och hjälp av sin modersmåls lärare kunde förstå sin undervisning bättre bara några månader efter sin ankomst medan de elever som inte fått hjälp på sitt modersmål behövde mycket mer stöd under längre tid, skriver Wiczorek (2009).

Feinberg (2000) har i sin studie av introduktionsprogram i USA lyft fram vikten av dubbelt fokus dels på inläringen av engelska, dels på elevernas modersmål som en framgångsfaktor.

Förr trodde man att tvåspråkighet var till nackdel för elevers kognitiva lärande, men samhällets och skolans attityder till tvåspråkighet har förändrats. Det positiva sambandet mellan tvåspråkighet och olika kognitiva processer kan man förklara med att eleven får högre medvetenhet om språklig form och funktion, skriver (Lindberg 2002).

Nyanlända elever tycker inte att ämnena i sig är svåra men både ämnesspecifika begrepp och vardagsuttryck ställer till problem. Lärarna glömmar ofta att förklara dem, särskilt i så kallade vanliga klasser. Övergången till vanlig klass innebär också utanförskap och otrygghet. OECD (2007) beskriver ”växande etniska ojämlikheter i det svenska utbildningssystemet”. Genom modersmålet stöttar man eleven därför att de då inte känner sig lika frustrerade som de ofta gör när de inte kan delta i klassens övningar och där inte kan utföra något som de lätt skulle klara av på modersmålet. Genom modersmålet får de möjlighet att översätta sin text och detta hjälper inte bara eleverna

att förstå vad den aktuella texten handlar om, utan ger dem också tillfälle att visa att de faktiskt kan läsa och förstå. Om man inte har med sig de språkliga kunskaperna i svenska språket har man inte heller tillgång till en resurs som betyder väldigt mycket för att man ska förstå vad man läser, enligt Gibbons (2002). Förförståelse för språk betyder mycket för nyanlända elever som ska lära sig läsa.

Det är inte styrdokumentet som saknas för en språklig mångfald inom den svenska skolan enligt (Axelsson 2000), utan det är kunskapen, förmågan eller viljan att implementera dem.

Enligt kursplanerna för modersmålet är målsättningen att ämnet modersmål ska främja elevernas kulturella identitet och bakgrund samt utveckla dem till tvåspråkiga individer. Många elever som läser ämnet modersmål ser sig själva som flerspråkiga och deras dubbla kulturella perspektiv ses som en tillgång som ger dem en positiv förståelse för andra människor. Språket är medel för kommunikation men också en del av ens identitet. En del använder sitt språk dagligen både i tal och skriftlig i deras vardag.

Det är vanligt att barn som inte får ett aktivt stöd för sitt modersmål utanför familjen, övergår till att endast använda majoritetsspråket (svenska), samtidigt som föräldrarna eller andra familjemedlemmar har en begränsad eller ingen kunskap alls i svenska språket. Risken är stor att kommunikationen mellan föräldrarna och barnen blir ansträngd. Baker (2002) skriver om tvåspråkighet och utbildning att om föräldrarna inte kan kommunicera flytande med sina barn, så kan de inte heller lätt övertyga dem om sina värderingar, troende, förståelse och vishet om hur man ska hantera sina livserfarenheter. Dialogen är en viktig länk mellan barnet och föräldrarna och de samtalen ska förmedla föräldrars kultur till sina barn och samtidigt ge dem möjligheter att bli den typ av man eller kvinna som de vill och ska vara. När det gemensamma språket går förlorat, förlorar föräldrarna verktyget för socialt umgänge och möjlighet att påverka sina barn. Då spricker utveckling och familjens intimitet går förlorad, vilket kan komma att utveckla olika övertygelser och ökade missförstånd inom familjen.

Det är naturligt och det är också fullt möjligt att barn skaffar sig kunskap via ett språk som det inte behärskar fullt ut. Därför är det viktigt att undervisningen på modersmålet är extra intressant och ett stöd för nyanlända elevers utveckling både för andra skolämnen och för sitt modersmål.

Språklig förmedling, muntlig eller via skrivna texter, är den dominerande formen för kunskapsöverföring och detta är lätt om man behärskar det språk man undervisas på. Men vad som kanske är svårare att inse är att det finns ett stort steg mellan den nivå då barnen lärt sig att kommunicera på språket och den nivå då det även fungerar effektivt för inläring och kunskapshämtning (Hills, 1995). Modersmålet måste utvecklas så att det inte bara är en bas för barnets kulturella bakgrund utan också underlättar för dem att ta del av skolans kunskapsutbud.

För att aktivt främja elevers flerspråkighet är det viktigt att erbjuda dem tvåspråkig undervisning i skolan vilket är reglerat i Skolförordningen (2010) ”kap 9 paragraf. 12-13”. Att behärska sitt eget språk genom att ha ett rikt ordförråd och kunna formulera sig väl kan hjälpa till även när det gäller att lära sig ett nytt språk och att sedan kunna jämföra båda språken gynnar lärandet. Att lära sig ett nytt språk och få möta nya människor på deras språk är viktigt. Att kunna språket leder till ökad kunskap och kännedom om det nya samhälle och om hur man lever och tänker. Via sitt modersmål kommer eleven lättare i kontakt med svenska, svenskar och det svenska samhället.

Personer som flyttat till ett annat land blir ofta tvåspråkiga och språken har olika användningsområden. Första språket använder man hemma och det tillhör familjen medan det nya språket har koppling till övriga samhället i landet såsom arbete eller utbildning. Det finns personer som kan ha flera än ett modersmål därför att de har föräldrar som talar olika språk, (Skolverket, 2008). Att lära sig sitt modersmål är en unik händelse och man kan säga att gå från inget språk till ett språk är i sig är ett stort steg som aldrig någonsin kommer att upprepas när man lär sig ytterligare språk.

Alla människor lär sig ett språk, det är någonting som vi människor är programmerade till i många avseenden kan man säkert säga att det är språket som utgör den viktigaste förutsättningen för att vara människa. Självreflektion, etik moral, möjliggörs av språket. Att lära sig sitt modersmål handlar alltså om att bli människa, skriver Tove Skutnabb-Kangas (1981).

Flerspråkighet bland elever är ett aktuellt ämne i Sverige, såväl för forskare som inom skolans värld. Men synen på flerspråkighet präglas fortfarande av en enspråkig världsåskådning där tvåspråkiga individer ses som dubbelt enspråkiga, skriver Cromdal och Evaldsson (2003).

I kursplanens målsättning för modersmålet betonas framför allt betydelsen av att stärka elevers utveckling till flerspråkiga individer med flerkulturella identiteter och ett jämförande förhållningssätt till olika kulturer. När elever med olika språkliga bakgrunder möts dagligen etablerar de relationer över gränser. Därför ger modersmålsundervisning eleven självkänsla, vidgar deras vyer om världen och ger dem kunskap och möjlighet att kommunicera med andra människor i världen. Det är viktigt att behärska sitt språk så att man ska kunna utvecklas och fungera och leva gott, det är en demokratisk rättighet.

Modersmålsundervisning som stöd för utveckling av tvåspråkighet kan ibland vara svårt därför att det ofta är knutet hemmet och den informella sfären, skriver Hyltenstam (2007). Situation är mycket olika hos olika barn. Många barns första språk är ett minoritetsspråk som vid skolstarten ofta inte är fullt utvecklat och de har ett mycket begränsat ordförråd på grund av de har ett minoritetsspråk som har ett mycket begränsat användningsområde. Det är därför modersmålsundervisningen har den stora uppgiften att bidra till att lyfta tvåspråkigheten till en kvalificerad behärskning av båda språken där elever stöttas och kompenseras för de luckor som kan ha uppstått i deras språkutveckling.

4.2.2 Studiehandedning på modersmålet

Studiehandedning på modersmålet är en av stödåtgärder som är inriktad på elever med annat modersmål än svenska och ska erbjudas dem som behöver det (Skolverket, 2008).

Studiehandedning på modersmålet är ett åtgärdsprogram som ska bidra till att eleven når de kunskapskrav som minst ska uppnås. Studiehandedningen på modersmålet ska utformas så att den stöttar utvecklingen av både språket och lärandet för eleven. Elevernas språk och kunskapsutveckling underlättas av att de begrepp och föreställningar som eleverna möter i sin ämnesundervisning lärs ut både på modersmål och på svenska (Nilsson, 2014).

För att studiehandedning på modersmålet ska ge det önskade studieresultatet måste samverka mellan modersmåls läraren och ämnesläraren fungera väl. Enligt Lgr11 ska all undervisning främja lärande och kunskapsutveckling genom att utgå från elevernas bakgrund, tidigare erfarenhet, och språkkunskaper. För nyanlända elever är det viktigt att få sin undervisning i skolämnen

växelvis på sitt modersmål och på svenska, särskilt för de elever som kommit nyligen till Sverige. Schemalagda tider för studiehandledning måste rymmas inom den ordinarie skoldagen och modersmåls lärare måste ingå i de arbetslag som ansvarar för elevens utveckling.

4.3 Svenska som andraspråk för nyanlända

Ämnet svenska som andraspråk är det ämne som nyanlända elever oftast kommer i kontakt med först och undervisningen spelar en viktig roll i flerspråkiga elevers skolgång. Undervisningen i svenska som andraspråk har som syfte ge nyanlända elever kunskap i svenska språket. Eleverna ska lära sig svenska i tal och skrift så att de får tilltro till sin förmåga att uttrycka sig i olika sammanhang och skilda syfte (Skolverket, 2009).

Under vissa perioder behöver eleverna dessutom handledning på sitt modersmålspråk för att lättare kunna tillgodogöra sig ämnet svenska som andraspråk eftersom det är ett nytt ämne för eleverna. Denna insats är en särskild stödinsats som bara erbjuds nyanlända elever.

Det är viktigt att påpeka att skillnaden mellan modersmål och svenska som andra språk är att elever som lärt sig sitt modersmål har utvecklat sin kognitiva förmåga samtidigt som de har utvecklat sin språkförmåga. När det gäller svenska som andra språk har eleven redan utvecklat sitt eget språk och kanske även nått en viss kognitiv mognadsnivå. De skillnader kan man se när de nyanlända eleverna lär sig svenska som andra språk är exempelvis att eleven inte lär sig sitt modersmål på samma sätt som man lär sig på sitt andra språk och att man inte gör samma språkliga misstag i sitt första språk eller modersmål.

4.4 Samarbetet mellan utländska föräldrar och skolan

Det har alltid förekommit bristande tillit mellan föräldrar med utländsk bakgrund och läraren i allmänhet och i synnerhet när det gäller lärarnas förställning om föräldrarnas negativa inverkan på deras dagliga arbete. Lärarna uppfattar ofta föräldrarnas kultur och traditioner som ett hinder för elevernas skolutveckling.

Enligt forskning utförd av Sjögren (1996) uppstår ofta missförstånd och till och med konflikter i mötet mellan föräldrarna till nyanlända barn och skolan till exempel när det gäller synen på undervisning om sexualitet och sättet man uppfostras våra barn. Inte för att föräldrarna ogillar att lärarna behandlar deras barn som individer utan för att skolan inte förstår och visar respekt för barnens föräldrar som har en annan kultur och uppfattar sin föräldraroll annorlunda. Föräldrar reagerar på bristande respekt för äldre och lärare och på bristande disciplin i klassrummet. Föräldrar med utländsk bakgrund uppskattar den svenska skolan mycket, men samtidigt är de mycket kritiska mot att den mjuka uppfostran som de upplever att skolan står för kan minska deras barns möjlighet till en bra karriär i framtiden.

Lärarna och även personalen i skolan betraktas av de utländska föräldrarna som myndighetspersoner som man ska samarbeta med och om man upplever att detta samarbete inte fungerar så kan det leda till att föräldrarna blir passiva och ointresserade av elevens och skolans utveckling.

Det finns olika faktorer som gynnar ett gott samarbete mellan skolan och de utländska föräldrarna och dessa faktorer påverkar möjligheten till samarbete ger barnen en god start i skolan. I en studie av Bouakaz (2007) förslås olika strategier som ökar optimerar det positiva mötet och samtidigt förhindrar omständigheter som skapar missförstånd och misstro. Exempel på sådana strategier är

fortbildningar och föreläsningar som ökar medvetenhet om mångkulturella frågor, liksom fler initiativ från skolans sida att öppna sig mer kring samarbete och tvåvägskommunikation genom att en skapa informell mötesplats.

Föräldrarna är en oersättlig resurs i skolans arbete med eleverna och föräldrarnas möjlighet att delta i skolans utveckling kan av många ses som en god investering i barnens framtida utveckling och en vinst för hela samhället. Det är också viktigt att föräldrarna känner sig välkomna och behövda när de väl kommer till skolan. Ännu bättre blir det om man har möjlighet att planera in och avsätta en tid för samtal på plats när föräldrarna kommer till skolan, menar Måhlberg & Sjöblom (2012). Alla föräldrar vill höra goda nyheter om sina barn och vill få bekräftat att de är bra föräldrar.

De nyanlända eleverna är mycket olika varandra både kunskapsmässigt och kulturellt. De kan komma från länder där både barnens och föräldrarnas möjligheter till skolgång och utbildning har varit mycket små på grund av krig eller annat, vilket gör att utbildning och skolarbete i det nya landet kan bli mycket svårt för dem. Men finns också nyanlända elever som haft en god skolgång och vars föräldrar ställer höga krav på skolan bland annat på sättet att undervisa och hur elevens inläring ser ut.

Elever och föräldrar kan uppfatta svenska skolan som kravlös och ibland kan det leda till att föräldrarna känner sig frustrerade beroende på att de inte förstår hur det nya landet och samhället fungerar och hur det kommer att påverka deras barn. Därför behöver skolan informera föräldrar och nyanlända elever tydligt om de mål som finns uppsatta och förklara skolans värdegrund (Skolverket, 2015).

Skolan behöver föräldrarnas förtroende och ett gott samarbete för att eleven ska trivas i skolan och det nya landet. Skolan måste bemöta den nya eleven jämlikt så att eleven integreras i den nya skolmiljön på ett bra sätt. Föräldrarna kan inbjudas till en dialog på skolan där modersmålläraren ska vara närvarande för att bidra till förståelsen och skapa bra förutsättningar för ett gott samarbete mellan föräldrar och skola. Skolans lärare behöver få en uppfattning om elevens tidigare skolgång, livserfarenhet och sociala förmåga (Skolverket, 2010). Genom kunskapskartläggning och genomgång av elevens tidigare skolgång känner sig både eleven och föräldrarna välkomna och rätt behandlade. Ju mer eleven och familjen kan känna sig trygga i skolan och i det nya landet desto bättre ska bli förutsättningen för att eleven ska nå bättre resultat i sin skola.

Nyanlända elever och deras föräldrar behöver information om hur svenska skolväsendet fungerar. När nyanlända elever ska börja skolan kallas vårdnadshavaren till ett inskolningssamtal med rektor, lärare i svenska som andraspråk och modersmållärare. Vid det samtalet informerar rektor om skolväsendet i Sverige.

Skolan gör en kartläggning av elevens skolbakgrund utifrån ett standardiserat material som skolan tagit fram och därefter görs bedömningen av lämplig klassplacering. Man lyssnar också eleven och vårdnadshavarens synpunkter och förväntningar på skolgången. Man diskuterar vilken hjälp eleven behöver och vilka möjligheter det finns att delta i den vanliga undervisningen.

5. Metod

5.1 Metod och metodval

Eftersom jag arbetat många år som modersmåls lärare och intresserade mig för ämnet modersmål som ämne för mitt examensarbete studerade jag vilken forskningsmetod som skulle kunna ge intressanta resultat av min undersökning. Genom dessa studier blev jag orienterad kunskapsmässig om olika teoretiska perspektiv, syfte och frågeställningar ska utformas, samt hur teoretiska referenser kopplas ihop med egna idéer och uppfattningar (Stukát 2011).

Vid metodvalet är det viktigt att den valda metoden är bästa vägen till målet (Kvale, 2009).

Enligt Stukát passar den kvalitativa intervjun bra när man undersöker en liten grupp (case study) och genom att kombinera olika metoder (observationer, intervjuer, enkät, bilder) får man fram kunskaper, djupare förståelse och åsikter.

Någon form av observation brukar vara en lämplig metod när man vill ta reda på vad människor faktiskt gör och inte bara vad de säger, menar Stukát (2011). Man kan inte alltid vara säker på att informanterna svarar sanningsenligt i intervjuer eller enkäter. Jag valde att använda både intervjuer och observationer som komplettering till informationen jag fått genom intervjuerna.

Förutom observation använder jag i min undersökning den kvalitativa intervjun som har till syfte att skapa en förståelse kring somaliska elevers och föräldrarnas syn på modersmålet och deras stöd i ämnet. I undersökningen ingår även föräldrars syn på modersmålet och i vilken mån de anser att den främjar inläringen.

Enligt Thomsson (2010, s.126) finns alltid en viss risk med intervjuer att man inte får med hela berättelsen i intervjun eller att frågorna inte förklarats ordentligt. Ett annat problem kan vara att intervjuaren försöker att undvika att ställa vissa frågor som kräver en djupare förklaring. Det är också viktigt att relationen mellan den som intervjuar och den som svarar inte förändras, utan förblir densamma.

5.2 Genomförande

Innan jag började med intervjuerna gjorde jag några observationer för att få ett mer komplett och trovärdigt resultat i min studie. Jag besökte först de olika skolorna där de somaliska eleverna får modersmålsundervisning för att presentera mig och förklara för dem vad jag ville undersöka. Jag har då även kontaktat rektorerna i dessa skolor som gav mig olika förslag på hur jag skulle kunna göra mina observationer.

Efter överenskommelse med modersmåls läraren kom jag direkt till elevernas klassrum innan de hade börjat sin ordinarie lektion på modersmålet. När läraren kom in i klassen delades eleverna in i grupper och läraren delade ut olika stencilar med kartor och korsord. Jag satt bredvid varje grupp i några minuter och observerade dem under arbetet. Ibland pågick småprat i gruppen som jag delvis deltog i (deltagande observation). De talade ofta svenska stället för somaliska.

Efter lektionen talade jag med modersmåls lärare om mina iakttagelser. Genom observationen fick jag möjlighet att se hur eleverna arbetar och vilka som är tvåspråkiga och vilka som är nyanlända elever. Under observationen såg jag hur modersmåls läraren fångade alla elevers uppmärksamhet trots att eleverna var heterogena. Jag fick även uppleva hur den sena eftermiddagstiden påverkar läraren, men framför allt eleverna.

I min undersökning ingår somaliska nyanlända och tvåspråkiga elever i grundskolan, deras föräldrar och deras modersmåslärare. Totalt sexton intervjuer genomfördes och ligger till grund för undersökningen. Tio intervjuer genomfördes med elever som representerar olika årskurser i grundskolan. Dessutom gjorde jag tre intervjuer med deras föräldrar och tre intervjuer med deras modersmåslärare.

Efter observationen genomförde jag intervjuerna, först med eleverna och sedan med deras föräldrar och därefter intervjuades modersmåslärarna.

De elever som jag valde att intervjua var inte mina egna elever utan andra slumpmässigt utvalda. Jag gick in i olika klassrum och satt och lyssnade när läraren undervisade sina elever. Sedan valde jag på måfå några elever i olika årskurser. Elevintervjuerna (bilaga 2) genomfördes i deras respektive skolor efter modersmålsundervisning då hade vi gått i en ledig ostörd klass och genomförde intervjun var för sig. Anledningen till att jag valde att intervjua elever som inte var mina elever var att de förhoppningsvis skulle förklara mer utan att tänka på konsekvenserna och kunna uttrycka sina tankar så obehindrat som möjligt. Vid en intervju försöker man skapa en situation där relationen mellan den som frågar och den som svarar blir så neutral som möjligt, (Stukát, 2011).

När jag fått e-postadresserna eller mobilnummer till alla föräldrarna frågade jag dem om de skulle vilja bli intervjuade och samtidigt informerade jag dem om att jag även skulle vilja intervjua deras barn. I samtalet förklarade jag också att deltagande var frivilligt och att resultaten endast kommer användas för denna studie. Intervjuerna med föräldrarna (bilaga 3) handlade i första hand om deras uppfattning om modersmåls betydelse för deras barn när det gäller inläringen och även som identitetsskapande. Nästan alla föräldrar var positiva till undersökningen och det var då lätt för mig att genomföra intervjuerna med föräldrarna genom mejlväxling och telefonsamtal.

Jag intervjuade även modersmåslärare om hur de upplever vikten av modersmålet och deras erfarenhet av undervisningen. För att genomföra lärarintervjuerna kontaktade jag ett antal modersmåslärare, både och okända kända kollegor i olika skolor runt om i Göteborg och i grannkommunerna för att be dem medverka i denna intervjuundersökning (bilaga 4). Jag genomförde alltså undersökningen i olika skolor både med kända kollegor och med obekanta modersmåslärare. Modersmåslärarna intervjuade jag också på respektive skolor där de är verksamma och tilldelades där ett rum för genomförande av intervjun.

För informationsinsamlingen använde jag min mobil för inspelning av intervjuerna. Innan jag började intervjuerna läste jag upp de olika frågorna för respondenterna för att de skulle möjlighet att fråga och tillräckligt med tid för att besvara olika frågorna.

Resultatet av min undersökning kommer att bygga på informanternas erfarenhet och uppfattningar och jag ska utifrån resultaten sammanställa svar på mina frågeställningar.

5.3 Etiska aspekter

Enligt de etiska principerna för forskning har alla deltagare i en undersökning rätt att bestämma om hur länge och på vilka villkor de ska medverka. Jag har därför informerat informanternas om att de när som helst har de rätt att avbryta sin medverka utan att det medför negativa följder (Stukát, 2011, s 139) eftersom intervjun bygger på frivilligt deltagande.

Innan jag börjar med mina intervjuer har jag i förväg informerat om studiens syfte samt att de medverkande förblir anonyma. Forskarna har rätt att bedriva sin undersökning utan att den bekosta individens integritet och skydds krav skriver Stukat (2011, s 138). De elever som jag intervjuade fick veta att jag skriver en uppsats om elevers syn och stöd på modersmålet och att deras svar kommer att ingå i mitt forskningsarbete men kommer att behandla absolut konfidentiellt.

När det gäller deltagande av undersökningen har alla undertecknat sitt samtycke och vad gäller barnen kontaktade jag först deras vårdnadshavare för att inhämta samtycke (bilaga 1), samtidigt som jag även frågade barnen själva om de skulle vilja delta i undersökningen. Enligt Stukat (2011) har forskarna rätt att motivera de medverkade men i sitt beslut att delta eller avbryta i sin medverkan deltagarna får de inte utsätta olämplig påtryckning eller påverkan.

Även modersmåls lärarna informerades om undersökningen per mail där det framgick vad som var undersökningens syfte. Sedan fick de bestämma om de var intresserade av mitt arbete och om de ville delta i intervjun.

5.4 Reliabilitet och validitet

Man måste alltid fundera över undersökningens validitet, det vill säga huruvida den återspeglar det man ville mäta och reliabiliteten, det vill säga hur tillförlitligt resultatet är.

Vid varje undersökning beskriver forskaren sina styrkor och svagheter för att göra undersökningen så trovärdig som möjligt och för att man som forskare öppet bör diskutera eventuella brister och svårigheter som man stött på under arbetets gång, utan att någon utomstående behöver upptäcka, påpeka och avslöja bristerna, skriver Stukat (2011, s 133).

För att göra resultatet så heltäckande som möjligt, valde jag göra en bred undersökning där jag involverade både elever, pedagoger och föräldrar.

De intervjuade föräldrarna har olika social bakgrund och kom till Sverige vid olika tillfällen, vilket kan ha betydelse för deras barns språkutveckling. Detta kan ha haft betydelse för resultatet.

Eleverna kommer också från olika skolor och är i olika åldrar. En del av eleverna är nyanlända och deras kunskap om svenska språket och svenska skolan är liten medan andra är tvåspråkiga elever som i första hand vill lära sitt modersmål för att de ska kunna samtala och klara sig kulturellt i kontakterna med sina hemkulturer.

Stukat (2011, sid 134) skriver om vikten av noggrannhet vid planering av undersökningen för att minska risken för feltolkningar av intervjufrågorna eller av bedömningen av svaren, vilket kan minska undersökningens reliabilitet. Ett sätt att kontrollera reliabiliteten på sin undersökning är att upprepa mätningarna flera gånger. Detta kallas test-retest-metoden. I min undersökning använde jag både strukturerad intervju och även ostrukturerad intervju för att få en kombination av de två angreppssätten.

Intervjufrågorna har formulerats med omsorg för att ge svar på mina frågeställningar och har anpassats till de tre informantgrupperna: elever, föräldrar och modersmåls lärare. Fördelen med

denna anpassning är att kvaliteten av svaren blir större vilken lämnar mer utrymme för informan-
tens egna tankar och uppfattningar.

6. Resultat och analys

Syftet med denna studie är att bidra med förslag till en bättre modersmålsundervisning där elever,
föräldrar och skolan tillsammans kan utveckla modersmålsämnet och ge det en högre status.

Resultatet av intervjuerna med elever, föräldrar och modersmåls lärare redovisas utifrån fråge-
ställningarna:

- Hur upplever de nyanlända somaliska eleverna den svenska skolan och vad är deras vik-
tigaste behov i skolan?
- Vad har modersmålsundervisningen för betydelse som stöd för lärandet och hur viktig är
modersmåls läraren för eleven?
- Hur upplever de nyanländas somaliska föräldrar den svenska skolan och vad är deras far-
hågor och förväntningar på modersmålsundervisningen?

Elevernas intervju svar redovisas och presenteras i grupp medan lärarna och föräldrarnas intervju-
resultat redovisas enskilt så att varje lärares och föräldrars svar står för sig.

6.1 Intervjuer med elever

Samtliga elever som intervjuades läser somaliska som modersmål och alla svarade att de talar sitt
modersmål hemma även om de ibland vid vissa moment väljer att tala svenska. Två elever som är
tvåspråkiga berättar i intervjun att de talar lika mycket somaliska som svenska hemma men att de
ibland inte får tala svenska hemma. Nästan alla talar svenska i skolan men det kan även hända att
de talar somaliska med varandra sinsemellan när de inte vill att alla andra ska förstå men själv-
klart också när de har modersmålsundervisning.

För att jag ska utveckla mitt språk använder jag alltid somaliska inte bara hemma men också ute på
gården i staden och även på bussen medan i affären och i skolan använder jag istället svenska.

De intervjuade eleverna menar att ämnena i sig oftast inte är så svåra men att de olika ämnesspe-
cifika begreppen och även vardagsuttryck ibland ställer till problem för dem därför att ämneslä-
rare i den vanliga klassen ofta glömmer att förklara för dem. Därför är det viktigt att de får de
olika begreppen förklarade på sitt modersmål i modersmålsundervisningen eller språkhandled-
ningen. I skolan läser och skriver man
mycket och därigenom lär man sig nya begrepp, att tänka logiskt och att granska kritiskt. För de
nyanlända somaliska eleverna är det extra viktigt att behärska modersmålet eftersom det blir svå-
rare för dem att ta till sig undervisning som ges på svenska om de inte redan har lärt sig orden
eller begreppen på sitt modersmål. Eleverna kan först få förklaringen på sitt modersmål och lite
senare kan de ta till sig begreppen på svenska.

Det är klart att mitt modersmål inte bara är viktigt för mitt ursprungs kultur men det är också ett redskap för att utnyttja min undervisning.

Några elever tycker att deras schematider inte är bra för att deras undervisning på modersmålet oftast infaller på eftermiddagar när de är färdiga med alla andra skoluppgifter. De är då ofta trötta och skulle föredra att under vissa perioder ha modersmål på morgonen. Alla uttryckte en stark önskan om att ha kontakt med en modersmållärare från allra första tiden i Sverige för att på det sättet kunna få hjälp i början.

6.2 Intervjuer med föräldrar

Föräldrarna är en viktig resurs för eleverna när det gäller alla ämnen i skolan men det är särskilt viktigt med modersmålsämnet därför att det är hemma som eleverna ofta talar sitt modersmål med sina föräldrar. Därför är det viktigt att föräldrarna till nyanlända elever tidigt får information om vikten av modersmålet. Barnen lär sig vanligtvis värdspråket snabbare än sina föräldrar och de får därmed också möjlighet till mer information än föräldrarna. Därför är det viktigt att all information som rör elevers skolutveckling ges på modersmålet. Annars kan följderna bli att föräldrarna får svårighet att behålla sin vuxna auktoritet och däremot förmågan att sätta gränser för sitt barn.

De intervjuade föräldrarna fick information om modersmålsundervisningen på olika sätt: vid besök i skolan som deras barn går i, genom modersmållärarna i somaliska eller genom bekanta och vänner. Det finns även föräldrar som hade fått information om modersmålsundervisningen genom föreningar som rekommenderade det starkt. Vissa föräldrar rekommenderades att först satsa på svenska språket och att ansöka om modersmålsundervisning för sitt barn senare. Tack vare modersmållärare och andra håll fick de veta att detta inte stämde utan att deras barn kunde börja när som helst. Informationen om modersmålsundervisning till föräldrarna blev bättre efter det att deras barn börjat modersmålet tack vare gott samarbete mellan modersmålläraren och föräldrarna då hade de fått tillräcklig information om modersmålsundervisning och även i skolan i sin helhet.

Föräldrarna är medvetna om betydelsen för modersmålet och de vet också att modersmålet stärker barnets självkänsla och identitet, att identiteten är helt sammanvävd med modersmålet och att det är språket som är identitetsskapande. Via sitt språk lär sig barnet vilka normer som gäller och hur de ska bemöta andras beteende. Genom modersmålet skapas en positiv upplevelse av gemenskap och samförstånd mellan föräldrarna och barnet, vilket stärker deras relationer och deras självbild.

Alla föräldrar som intervjuades visade stort intresse för sina barns inläring av somaliska och stor del av dem talade somaliska hemma, även om de ibland blandar det med svenska. Föräldrarna tycker att somaliska språket är det som håller de samman i familjen och skapar det ursprungskulturer som de har gemensamma.

En del föräldrar tänker att när de själva blir äldre och tappar det svenska språket då är det skönt att kunna kommunicera med sina barn på modersmålet.

”När man är gammal lyder man sina barn”, Japanskt ordspråk

Alla föräldrar bekräftar att deras barns deltagande i modersmålsundervisningen bidrar till barnets socialisering och att självbilden stärks när de träffar andra elever som talar samma språk. Tillammans med andra somaliska barn lär de sig både Somalias och Sveriges historia, kultur, natur och samhällets uppbyggnad.

Föräldrarna har märkt att deras barn inte bara lära sig tala somaliska utan de blir också duktiga på somaliskt ordförråd, uttal och skrivning. Vissa föräldrar, framförallt föräldrarna till nyanlända elever, har även märkt att modersmålsundervisningen har bidragit till att deras barn blivit bättre på svenska.

En mamma till två nyanlända elever berättar att hon inte kan svenska själv, men att hennes barn kan lite svenska och mycket bra somaliska. Hon har märkt att kunskapen i somaliska tydligt stödjer barnens utveckling av svenska språket genom att de gör jämförelser och översättningar och på så vis tycker hon att de två språken stödjer varandra.

En annan förälder berättar: "jag och mina barn talar förstås perfekt somaliska därför att alla mina barn är födda och uppvuxna i Somalia. Vi behöver istället träna oss på svenska språket. Efter flera samtal med modersmåls läraren bestämde vi oss tala både svenska och somaliska hemma".

Enligt föräldrarna till fyra nyanlända somaliska elever har deras barn studiehandledning på modersmålet vilket är till stor hjälp för att eleven ska kunna uppnå kunskapskraven.

Framför allt föräldrarna till nyanlända elever när de möter olika pedagoger eller rektorn är det inte bra att ha en tolk med som inte vet mer om skolan och hur den fungerar än de själva, utan istället önskar de att det en modersmåls lärare ska vara närvarande vid dessa möten.

"Vi behöver förstå hur det svenska skolor fungerar och hur betygsätter man på våra barn. Mitt barn förstår ju svenska varför han får ett F och inte går ha ett godkänt det är svårt att förstå" säger en av föräldrarna

Som modersmåls lärare tycker jag här handlar det om föräldrars behov av information av skolan och tydlig procedurer om hur skolan fungerar och även betygssystemet. Föräldrarna vill engagera i sina barns utbildning och önskar de ibland en komplementära undervisning i form av läxhjälp i olika skolämnen så att deras barn kommer ikapp i sina jämnåriga klasskamrater både kunskapsmässig och språklig.

Dessutom önskade flera föräldrar att informationen från skolan när det gäller skolplikt, rättigheter och skyldigheter ska finnas översatt till somaliska. Det är svårt att komma ihåg all muntlig information som ges vid informationsmöten.

En förälder berättade att "när barnet började skolan insåg hon inte alls vilken hjälp barnet hade rätt till när det gäller modersmålet, studiehandledning och annat stöd".

Hennes barn utsattes för mobbning på grund av att de var nyanlända och inte kunde språket. De blev slagna av andra elever och de ville inte gå till skolan. Sedan har vi fått samtal med rektorn och klassläraren som sedan hjälpte oss.

"När vi tänker tillbaka på detta borde vi fått hjälpen och stödet lite tidigare men framför allt om vi hade haft informationen och visste vad vi skulle göra, så hade vi kanske inte behövt flytta barnen till en annan skola avslutar hon".

6.3 Intervjuer med modersmåls lärare

En av de intervjuade lärarna påminde om ”Alla elevers lika rätt till en god utbildning i en trygg miljö”. Därför är det viktigt att eleven får undervisning på modersmålet så att eleven blir tvåspråkig så fort som möjligt. Läraren anser att det finns en koppling mellan modersmålet och elevens identitet. Planering av undervisning av nyanlända utgör en del av underlaget. De anser att alla elever oavsett nyanlända och tvåspråkiga elever måste utrustas med kunskaper och färdighet om deras språk (modersmål) och kultur. Samt hjälpa nyanlända elever med det svenska språket minst lika bra som tvåspråkiga barn för att få dem att inse hur viktigt är att skaffa sig en bra utbildning som leder jobb som bidrar till att varje elev utöver sina medborgliga rättigheter som vilken svensk infödd som helst. Enligt Musk och Wedin (2011) inläring av språk och språkanvändnings mönster ses som del av socialisationsprocess där eleven introduceras i en specifik grupp eller ett lokalsamhälle med specifik tanke. Genom att tillhöra flera kontexter socialiseras t.ex. den nyanlända eleven lär sig och uppfatta efter modersmåls förklaring i olika mönster för språkanvändning något som i sin tur påverkas elevers tillgång till olika sociala gemenskaper (Musk och Wedin 2011)

En modersmålslärare menar att ”elevers förutsättning för tvåspråkighet och identitetsutveckling stärks när de läser sitt modersmål. Det sker genom att de tillägnar sig kunskaper om sitt ursprungslands tradition, kultur, historia och samhällsliv. Samtidigt stärks elevens förmåga att göra jämförelser mellan sitt ursprungsland och det svenska förhållandet.

Med modersmålet tar man fram elevers tidigare kunskap och ger eleven rätt stöd. Genom sitt arbete och engagemang på modersmålet blir eleven starkare inte bara i sitt modersmål utan också bättre på sitt nya språk, svenska. Han menar vidare att modersmålet kan eleverna få hjälp att jämföra och förstå olika kulturer och det är viktigt att låta eleven arbeta med sin egen närhistoria och ursprungshistoria. När eleverna läser om till exempel forntiden i Sverige blir de nyfikna om vad som hände under samma tid i deras ursprungsland”.

Modersmålsundervisning har en av sina nackdelar när det gäller undervisningsgrupper där elever med olika åldrar och olika kunskapsnivå ska befinna i samma grupp och detta ger lärarna slit-samma arbetsmiljöer som är svårt att hantera. Dessutom försvårar den heterogena gruppssammansättningen undervisningen och kan göra vissa elever understimulerade medan andra kan få svårt att hänga med. Ofta är det så att undervisningen på modersmålet ligger sent på eftermiddagen när eleverna avslutat sin ordinarie undervisning och det gör i sin tur att eleverna redan är trötta när de kommer undervisningen. Undervisningen bedrivs ofta i lokaler som modersmålslärarna antingen delar med andra lärare som normalt använder i klassrummet med sin undervisning eller i små lokaler som ofta är avsedda för specialundervisning och där det ofta är lätt att höra stöket utanför. Allt detta ger eleverna signaler om att modersmålsundervisningen har lägre status än andra ämnen.

Enligt modersmålslärarna finns inte något fördjupat samarbete mellan lärarna i modersmålet och lärarna i andra ämnen vilket kan leda till att eleverna inte ser någon koppling mellan ämnet modersmål och övriga ämnen i skolan. De ser modersmålet som något ämne som ligger utanför skolan eller som något slag hemligt ämne.

Alla pedagoger är skyldiga att samarbeta och därmed ha en relation med alla lärare och vårdnadshavare som ansvarar eleven. Man måste inse att pedagogens ansvar och arbetsuppgifter ingår att se till att relationen mellan olika lärare kring eleven också fungerar (Lgr.11).

Modersmålslärarna tycker att stödet på ämnet modersmål har en stor betydelse för flerspråkiga elever, både för inläring av andra ämnen men också som stöd för sin ursprungliga kultur. Modersmålet stödjer eleverna på olika sätt beroende deras tidigare skolbakgrund och deras moti-

vering och prestation i olika ämnen. De individuella anpassningarna bygger på elevers kunskapskartläggning och planeringssamtal mellan eleven och modersmållärarna. Ibland görs mellan modersmållärare och klasslärarna en avstämning av hur eleven är på andra skolämnena för att få fram en rättvis bild om elevers kunskaper. Modersmållärarna betonar vikten av ett fördjupat samarbete mellan modersmållärarna och övrig personal i skolan och många studier visar att en god samverkan mellan olika lärare och hemmet är mycket gynnsam för elevens skolprestation.

En lärare påpekade att modersmållärarna ofta fungerar som en länk mellan eleven, skolan och föräldrarna. När föräldrarna inte behärskar svenska språket så bra och eleven får agera som tolk blir föräldrarna osäkra och tappar föräldrarollen. Risken är att de sedan håller distans till skolan. Viktiga möten såsom föräldramöten och utvecklingssamtal vågar de inte komma till därför att de tror att lärarna anser att de saknar de kunskaper som behövs för att vara en bra föräldrar och det skapar felaktigt en underordnad position hos föräldrarna. De får någon slags känsla av främlingskap och utanförskap. Då är det viktigt att skapa god samverkan mellan läraren, modersmållärare och föräldrarna som inte kan svenska språket. Det skapar respekt mellan olika elever och lärarna. Framför allt ska man inte behandla föräldrarna som okunniga och elevens brist på kunskap i skolämnena ska man inte skuldbelägga föräldrarna för.

En modersmållärare menar att det är möjligt för nyanlända elever att följa den vanliga undervisningen trots att de inte behärskar svenska språket och att denna inkludering möjliggörs genom att eleven även får sin ordinarie undervisning på modersmålet. För många nyanlända elever tar det många år innan de kan svenska språket så bra att de kan hänga med fullt ut och det kan kanske slösas bort mycket tid om eleven inte ska försöka delta i den vanliga lektionen trots språkbrister.

Eleverna får hjälp genom sitt modersmål när de läser de olika ämnena i skolan och de får också förbättring av sitt modersmål. Modersmålsundervisningen har stor betydelse för andraspråksinläringen och elevens språkutveckling. Det stärker även elevens kulturella identitet och medverkan i den svenska kulturen.

”Om du talar till en man på ett språk som han förstår så går det till hans huvud men om du talar till honom på hans modersmål så går det till hans hjärta” Mandela.

Många modersmållärare påpekar under intervjun att det främsta syftet med modersmålsundervisningen är att vidga elevernas ordförråd på somaliska och även elever med förhållandevis goda kunskaper i somaliska kan enligt modersmållärarna ha ett alltför begränsat ordförråd vilket gör det svårt för dem att läsa litteratur på sitt modersmål.

Modersmållärarna är en viktig grupp för eleverna eftersom de förmedlar kunskaper och erfarenhet som de har upplevt under sin egen första tid i Sverige. De är också förebilder och kulturbärare, speciellt för ungdomarna.

Man kan säga att modersmållärarna visar en bild av sig själv genom att de visar att:

”Klarar jag det här landet, så kan du också klara det nya landet”.

En av lärarna sa att den största utmaningen är att ”uppfostra den andra generationen invandrare så att integreras och kommer in i det svenska samhället”.

Som pedagog ska modersmålläraren hjälpa eleverna att på ett konstruktivt sätt lära sig inte bara modersmålet utan också deras andraspråk genom modersmålet. De ska stödja deras kunskapsut-

veckling genom studiehandledning och sist men inte minst de värdegrunder som svensk skola vilar på och som är demokratins grund, människans okränkbarhet, individens frihet och integritet. Detta och mycket annat är modersmåslärares uppgift och skolans uppgift som helhet är att låta varje elev finna sin egen unika egenart och göra det möjligt för alla elever att delta skolans olika aktiviteter på lika villkor.

7. Diskussion

Syftet med mitt arbete var att undersöka modersmålets betydelse som stöd för somaliska nyanlända och för tvåspråkiga elever i grundskolan. Läsförmågan på första språket är en av de viktigaste faktorerna för att nyanlända eleven ska lära sig läsa på sitt andra språk, men vissa av dessa elever kan behöva stöttning och uppmuntran och därför är det extra viktigt att se till att nyanlända elever känner till de kulturella referenserna som avspeglas om hur man ska behärska språket. Nyanlända elever tycker om att läsa och lära sig det nya språket och många av dem klarar att läsa på flera språk (Cummins, 1996).

Goda kunskaper i modersmålet gagnar även lärande av alla skolämnen, i synnerhet svenska. Intervjuerna tyder klart på att undervisning i modersmålet för nyanlända och i svenska som andra språk har positiva inverkan på elevers resultat som helhet.

Föräldrarna och även modersmåslärarna är överens om att kvaliteten i modersmålsundervisningen måste garanteras och därför krävs kompetenta och välutbildade lärare för att höja modersmålets status. Man betonar modersmålets betydelse för skolframgångar.

Elever med tvåspråkighet behöver insatser på bereddare front för att stärka både sina identiteter och språkutvecklingar. Ett barn som växer upp med ett första språk som är minoritetsspråk i Sverige och med svenska som sitt andra språk behöver särskilt engagemang för att deras språk ska utvecklas till en nivå där språket både blir ett effektivt kommunikationsmedel och även ett tankeinstrument (Lidberg 2001). Undervisning på modersmålet ger alltså stöd för såväl kunskapsinhämtning som för muntlig och skriftlig förmedling.

Intervjuernas resultat visar också att modersmålsundervisning på vissa skolor anses vara så viktig för nyanlända elever att man har valt att förlägga undervisningen på modersmålet i skoltiden för att underlätta tillgängligheten och även för att ge bättre möjlighet att koppla modersmålet till övriga ämnen.

Tvåspråkiga elever och deras undervisningsmaterial

Den svenska skolan har genom åren blivit allt mer etniskt och språkligt heterogen och klassrummen har blivit mer mångkulturella än de någonsin tidigare varit. Eleverna i de svenska skolorna har mer än 100 olika modersmål och cirka 20 procent av eleverna är antingen själva födda utomlands eller har föräldrar som båda är födda utomlands (Skolverket, 2013).

Trots detta upplever många modersmåslärare att deras undervisningstid i relation till kursplanens målsättning är utomordentlig otillräcklig. Undervisningstiden varierar mellan 40 och 80 minuter i veckan är det också otillräckligt och stressande om man ska verkligen ska lyckas uppnå kursplanens mål och kunskapskrav. Undervisningen består av språkinläring och kunskap om ursprungskulturen och dessa båda delar integreras i undervisningen, så att språkinläringen och kul-

turdelen tillsammans utgör en målbeskrivning av kursen. För att maximalt utnyttja den korta undervisningstid som modersmålläraren har till sitt förfogande per vecka tillämpas ett start strukturerat arbetssätt. Lärarnas pedagogiska skicklighet kan givetvis variera och ofta förekommer även mer traditionella språkpedagogiska arbetssätt.

I undervisningen om ursprungslandet och kulturen berör man ofta traditioner, seder och bruk i ursprungslandet, till exempel musik, poesi och folksagor och är det en viktig del av arvet att föra vidare till eleverna. Vissa gånger har även eleverna och föräldrarna önskemål för planeringen av undervisningen genom att de visar intresse för till exempel geografi eller historia. Modersmålläraren tycker att det bra att kunna fånga upp detta intresse och låta eleverna bestämma innehållet.

Det råder stor brist på läromedel avsedda för modersmålsundervisning och undervisningsmaterial framför allt på somaliskan här i Sverige. Användning av undervisningsmaterial från ursprungslandet kan ibland vara problematiskt (Garefalakis, 1994). Ibland förekommer läromedel med ideologisk värdering som inte överensstämmer med den svenska läroplanen. De är inte heller anpassade till tvåspråkiga elevers situation och deras språkiga färdighetsnivåer utan vänder sig till elever som bor i ursprungslandet och som regel har en högre färdighet i modersmålet. Av de lärare som ibland väljer läromedel som egentligen är avsedda för yngre elever i ursprungslandet möter de istället ett annat problem eftersom innehållet då inte är tillräckligt intressant för eleverna. Därför föredrar många modersmållärare att ta fram eget material och översätter böcker för att hitta lämpligt läromedel. Man har också tagit fram läroböcker för modersmålsundervisningen med svensk pedagogisk utformning.

7.1 Nyanländas möte med den nya skolan

Resultatet av denna undersökning visar några av de svårigheter som de nyanlända eleverna och deras föräldrar kan möta när de börjar skolan här i Sverige. De var i början mycket glada över att de skulle få börja skolan och att de skulle få träffa andra elever och sedan erbjudas undervisningen av hög kvalitet och få delaktighet genom skolan. Efter några veckor eller kanske månader börjar de uttrycka känsloladdade svårigheter beroende på svår kommunikationsbrist på svenska, vilket lätt leder till isolation och mobbning. Det märks tydligt att de inte förstår språket och den kulturella kod som skolan använder och de känner sig svaga, rädda, olust att lära sig och ibland ilska som kan leda till att de vägrar att överhuvudtaget gå till skolan.

Enligt (Mörling 2007) är elevens egna erfarenheter och referenser viktiga att notera därför att det är de referensramar och erfarenheter som formats av det som barnet tidigare mötts av i livet. Den kulturella kunskapen har alltså stor betydelse för den som lär sig ett nytt språk och en ny kultur. Att vara deltagare i undervisningen innebär också att kunna dra nytta av sina tidigare kunskaper i olika ämnen och även av sina kulturella kunskaper.

Många nyanlända elever känner sig marginaliserade och enligt etnologen (Sjögren 2012) finns det risk att elever med utländsk bakgrund betraktas och behandlas som problemsiska i skolan av de lärare som föreskriver så kallad "svenskhets" som botemedel. Strävan efter homogenisering och försvenskning under parollen "alla barn är lika" leder till att eleverna betraktas och behandlas utifrån vad de saknar och vilken kunskapsluckor de har.

Lösningen är inte bara att lärarna angriper problemet i mötet med nyanlända utan det måste finnas en handlingsplan som hjälper nyanlända i deras klassrumssituation och erbjuder dem delaktighet

och kunskapsutveckling. Det är också viktigt att det finns modersmåslärare som stöttar elevens språkutveckling kopplad till identiteten som ger eleven sitt självförtroende.

”Att ha tillgång till modersmåslärare är ofta ovärderligt, de är ofta en oerhörd resurs när det gäller att lyfta fram nyanländas elevers erfarenheter, förmågor och intressen, (Mörling 2007). Men finns ett problem med tillgången till modersmåslärarna och det är att de flesta nyanlända elever inte får tillräckligt med många timmar med modersmåsläraren. Därför är det angeläget att se modersmåsläraren som en viktig resurs för skolan och att förstärka just den resursen.

Alla intervjuade elever som hade modersmålsundervisning uppfattade att undervisningen i modersmålet var en trygghet för dem och samma sak gällde dem som har haft studiehandledning på modersmålet. Trots kort tid i Sverige (2-3 år), var de flesta eleverna välbekanta med svenska skolan och svenska språket. Men vissa av dem har fortfarande svårigheter med skrivning, grammatik, talspråk och matematik.

7.2 Nyanländas föräldrar

Föräldrarnas möte med den svenska skolan är ofta fylld av ömsesidiga fördomar och föreställningar. Många människor i skolan tror att de nyanländas föräldrar på grund av sin kultur och sina traditioner kan vara ett hinder för elevers skolframgång och denna inställning ogillar föräldrarna. Föräldrarna å sin sida tycker att svenska skolan har alldeles för liberal syn på uppfostran och undervisning. De menar att det kan leda till att barnen blir respektlösa mot sina föräldrar och äldre personer. De ser att det råder bristande disciplin i klassrummet och de saknar lärarnas auktoritet. Däremot ser föräldrarna i regel mycket positivt på skolornas undervisningsmodell och på elevernas kunskapsinhämtning.

Sjögren (1996) skriver om oenigheter om sexuella sedvänjor är faktisk en oändlig källa till konflikter i skolan (disagreement on sexual mores is an endless source of conflict at school), och sådana leder ofta till klagomål hos skolledningen. Skillnader i synen på sexualundervisningen kan bero på tolkningen av ordet sex. Sex betyder för många somaliska föräldrar samlag, vilket gör att de uppfattar ämnet som att skolan uppmuntrar eleverna till att ha samlag. Här är informationen till föräldrarna viktig att det handlar om relationer, jämställdhet och identitet. Skillnader mellan de nyanlända föräldrarnas och lärarnas syn på undervisningen kan skapa ett stort avstånd mellan lärarna och föräldrarna till nyanlända elever. I dessa fall kan modersmåslärarna spela en viktig roll inte bara som språkutvecklare men också för ett respektfullt bemötande gentemot föräldrarna och för att skapa ett gott samarbete mellan skolan och föräldrarna genom att de kan agera som kulturkännare.

En viktig kunskap är att nyanlända elever lyckas bättre i skolan när de känner sig fast förankrade i sina familjeidentiteter, i samhället och i kamratgruppen och när de känner att de har stöd för en strategi som leder till selektiv ackulturering (när eleven eller familjen tar sig inte alla nya kulturen utan de väljer det majoritetskulturen som passar dem) och familjeidentiteten bildar grunden när majoritetskulturen läggs till (Axelsson, 2000).

I min intervjuundersökning har jag kommit fram till att undervisning om och på modersmålet har ett stort värde när det gäller identitetsskapande och kognitiv utveckling hos somaliska nyanlända elever. Mina resultat överensstämmer med tidigare forskning gällande de positiva och eventuellt negativa aspekter som modersmålsundervisning innebär. Alla studier pekar på att modersmålsun-

dervisning överlag har en positiv påverkan på eleven och att det gynnar elevens kognitiva lärande.

Lev Vygotskij (1896-1934) han var fadern för sociokulturella teori och samspelet mellan individen och omgivning. Han ser att språket som centralt för barnets utveckling och framför allt modersmålet är ett redskap för tankande. Han menade att individens språk börjar redan vid spädbarnsålder och ta form genom att lilla barnet har intresse för social kontakt. Så småningom utvecklas barnets uppfattning kring ordens betydelse och sedan utvecklas intellektet.

Vygotskij menade vidare att flerspråkighet är grundad på ett välutvecklat modersmål som sedan ger ett friare tänkande och välbyggda kognitiva strukturer som gör att språkinläring blir mer stimulerande och mer utvecklande skriver Vygotskij i sin bok *Tänkande och språk* (2011).

När det gäller de mer organisatoriska aspekterna finns det tyvärr många brister som kan sätta käppar i hjulet. Två av dessa brister är hur modersmålsundervisning är organiserad ute i skolorna och hur modersmålsläroarbildning är organiserad i Sverige idag. Modersmålsläroarbildning är nödvändig för att hitta kreativa strukturer och innehållsrik undervisning som kan ge eleverna goda förutsättningar att gå ut från grundskolan med fullständigt betyg.

De intervjuade modersmålsläroarna uttryckte sig positivt kring modersmålsundervisningen och var mycket medvetna om hur viktigt modersmålet är både för elevens identitet och för lärande av andra ämnen. Men det uttrycktes samtidigt en viss oro kring läroarnas brist på kompetens som kan komma att påverka elevernas inläring av ämnet modersmål och detta gäller studiehandledning på modersmålet. I kursplanen (Igr.11) står det tydligt och klart att modersmålet måste integreras med andra ämnen i skolan men det verkar inte vara förankrat ute i skolorna. Därför skulle jag önska en fördjupad undersökning kring modersmålsundervisning och mångkulturalitet eftersom Sverige blir allt mer mångkulturellt och antalet mångkulturella elever ökar hela tiden.

”Låt oss uppfostra våra elever genom att skaffa dem en god läroare”

De senaste undersökningarna visar att nyanlända elever med ett annat modersmål än svenska har bättre chans att lyckas i skolan om de får använda båda språken i skolan skriver Karlsson (2012) i sin artikel i *Sydsvenskan*: ”Dubbla språk i skolan bra för nyanlända”. Därför är det bättre att inte bara prioritera svenska språket utan även öppna upp för andra språk än svenska i klassrummen. De sämre skolresultaten handlar till stor del om språkförbistring.

7.3 Slutord

Ämnet modersmål har många år omgärdats av diskussionen om det behövs eller inte i relation till tvåspråkighet, identitetsutveckling och inläring av andra ämneskunskaper.

Jag har mångårig erfarenhet av modersmålsundervisning och är övertygad om att modersmålet har avgörande betydelse för elevens språkutveckling, identitet och att den leder till en kunskap som främjar ett respektfullt bemötande gentemot andra kulturer. Många föräldrar vill att deras barn ska bli flerspråkiga och mångkulturella individer.

Det är min förhoppning är att villkoren för modersmålsundervisningen när det gäller skolornas organisering kommer att förbättras i framtiden.

Till sist hoppas jag att jag genom mitt examensarbete har lyckats väcka intresse för betydelsen av modersmålsundervisning för somaliska nyanlända elever och att jag har synliggjort modersmåls-lärares viktiga kompetens och dess betydelse för alla dessa barn.

Referenslista

- Abrahamsson, N. (2009), *Andraspråksinläring*. Studentlitteratur
- Angel, B. & A. Hjern (1992), *Att möta flyktingbarn och deras familjer*. Lund: Studentlitteratur
- Axelsson, M. (2000), *Skolframgång och tvåspråkig utbildning*. Lund: studentlitteratur.
- Baker, C. (2002), *Foundations of bilingual Education and bilingualism*. London: Biddles Ltd.
- Björk, M. & C. Liberg (2012), *Vägar in i skriftspråket - tillsammans och på egen hand*. Stockholm: Natur och Kultur
- Bouakaz Laid (2012) Att behålla mitt och lära mig något nytt : Malmö
- Cummins, J. (1996), *Andraspråkundervisning för skolframgång*. Artikel.
http://www.isd.su.se/polopoly_fs/1.83996.1333706367!/menu/standard/file/2000_5_Cummins_Sv.pdf
- Ebeling, G. & T. Otterup (2014), *En bra början - mottagande och introduktion av nyanlända elever*. Lund: studentlitteratur.
- Einarsson, J. (2011), *Språksociologi*. Lund: Studentlitteratur
- Elmeroth, E. & J. Häge (2014), *Flyktens barn*. Lund: Studentlitteratur.
- Garefalakis, J. (1994), *Läroboken som traditionsbärare om hemspråksundervisningen*. Stockholm:
- Gibbons, P. (2013), *Stärk språket. Stärk lärande*. Stockholm: Hallgren & Fallgren
- Gruber, S. (2008), *Närskolan gör skillnad - skolan etnicitet och institutionell xx*. Linköping: Studentlitteratur.
- Hiraan Online: *News and information about Somalia*. <http://www.hiraan.com>
- Hyltenstam, K. (2007), *Modersmål och svenska som andraspråk*. Stockholm.
- Håkansson, G. (2003), *Tvåspråkighet hos barn i Sverige*. Studentlitteratur AB

- Jepson Wigg, U. (2011), *Nytt land och ny skola*. Stockholm: Liber AB.
- Karlsson, A. (2012), *Dubbla språket i skolan bra för nyanlända*. Hämtat 2014-12-12: www.sydsvenskan.se/malmo/dubbla-sprak-i-skolan-bra-for-nyanlanda
- Kvale, S. (2009), *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Linberg Inger (1996) Myter om tvåspråkighet pdf.
- Mansuur, A. (2012), *Taarikhda Asalka ee Soomalida*. London: Haan Associates
- Musk, N. & Wedin, Å. (2010), *Flerspråkighet, identitet och lärande*. Lund: Studentlitteratur
- Måhlberg, K. & M. Sjöblom (2012), *Lösningssinriktad Pedagogik*.
- Mörning, M. (2007), *Att undervisa analfabeter*. Stockholm: Natur och Kultur
- Nilsson, M. (2014), *Somaliska språket*, Afsoomali pdf.
- Obando, M. (2005), *Broar mellan kulturer - Somaliska barns språksocialisation i hem och förskola i Sverige*. Språkforskningsinstitutet i Rinkeby.
- Rehnqvist, G. & G. Svensson (2011), *Lära om språk*. Malmö: Gleerups
- Sjögren, A. (1996) *En bra svenska? Om språk, kultur och makt*. Stockholm
- Skolverket (2008), *Allmänna råd för utbildning av nyanlända elever*. Stockholm
- Skolverket (2011), *Kursplanen i modersmål*. Västerås: Edita.
- Skolverket (2012), *Att främja nyanlända elevers kunskapsutveckling*. Stockholm: Elanders.
- Skolverket (2014), *Greppa Språket*. Stockholm: Elanders
- Skolverket (2015), *Vid sidan av eller mitt i?* Stockholm: Liber
- Skolverket (2006) Allmänna råd för utbildning för nyanlända
- Skutnabb-Kangas, T. (1981), *Tvåspråkighet*. Lund: Liber Läromedel
- Somali Government (2012), *Somalias school history*.
- Amiir M (2008) Somali institute education Early childhood development and education
- Somali ministry of education (2005) Strategic plan 2006-2011.
- Stukát, S. (2011), *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.
- Thomsson, H. (2010), *Reflexiva intervjuer*. Lund: Studentlitteratur.

Trost, J. (2013), *Enkätboken*. Lund: Studentlitteratur.

Tuomela, V. (2002). *Modersmålsundervisningen - en forskningsöversikt*. Skolverket.

Utbildningsdepartement (2013) utbildning för nyanlända elever pdf.

Vestlin, L. (2013), *Kunskap, språk och identitet*. Malmö: Exakta.

Vygotskij Lev (1986) *Tänkande och språk*. Göteborg: Daidalos

Bilagor

Bilaga 1: Samtyckesbrev

Hej!

Jag arbetar som modersmåls lärare i somaliska i Partille kommun och jag vidareutbildar mig på Pedagogien vid Göteborg universitet.

Jag håller nu på med att skriva min C-uppsats om ”Modersmåls betydelse för nyanlända och tvåspråkiga somaliska elever”.

I mitt examensarbete behöver jag din hjälp och jag skulle vilja intervjua dig och kanske ditt barn.

Jag kan garantera dig att materialet kommer att behandlas helt konfidentiellt när det gäller ditt barns identitet och ingen kommer att veta om ditt barns svar. Du och ditt barn kan avbryta på intervjun när ni vill.

Jag tackar jättemycket för er medverkan.

Med vänliga hälsningar

Abdullahi Mohamud

Tillstånd

Härmed ger jag mitt tillstånd till .....
att intervjua mitt barn för uppsatsen: modersmålets betydelse för nyanlända somaliska elever.

Med vänliga hälsningar

.....

Bilaga 2: Intervjufrågor till elever

- Vilken årskurs går du i?
- Var är du född?
- Trivs du i skolan? (vad är bra och vad som inte är bra)
- Har du kompisar i skolan och vad tycker du om dina kompisar?
- Vad använder du för språk hemma?
- Hur uppfattar du modersmålsundervisningen?
- Är det viktigt att lära sig sitt modersmål när man bor i Sverige? Varför? Varför inte?

Bilaga 3: Intervjufrågor till föräldrar

- Hur fick du veta att det finns modersmålsundervisning i ditt barns skola?
- Får du tillräcklig information om modersmålet?
- Varför vill du att ditt barn ska delta i modersmålsundervisning?
- Tror du att modersmålsundervisningen kan underlätta ditt barns språkutveckling?
- Egna tankar.

Bilaga 4: Intervjufrågor till modersmåslärare

- Berätta lite om dig själv, utbildning, erfarenhet.
- Vad är dina förväntningar på modersmålsundervisningen?
- Anser du att modersmålet kan bidra elevers identitetsutveckling?
- Finns det samarbete mellan modersmåslärare och övriga lärare i skolan?
- Hur påverkar klassrumsmiljön elevernas modersmålsundervisning?
- Är modersmålet viktigt för elevernas inläring av andra ämnen i skolan?
- Anser du att studiehandledning på modersmålet kan bidra elevers inläring?